

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och
växtproduktionsvetenskap

Ingenting är lika pålitligt som förändring:

Återfotografering som metod för att
uppmäna till diskussion om framtida
markanvändning.

Tim Bergqvist

Självständigt arbete 30 hp

Hållbar stadsutveckling - ledning, organisering och förvaltning

Alnarp 2017

Titel: Ingenting är lika pålitligt som förändring: Återfotografering som metod för att uppmåna till diskussion om framtida markanvändning

English title: Nothing is as reliable as change: Rephotography as a method for encouraging discussions about future land use

Författare: Tim Bergqvist

Handledare: Anna Peterson, SLU, Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap.

Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Examinator: Mats Gyllin, SLU, Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap.

Institutionen för arbetsvetenskap, ekonomi och miljöpsykologi

Bitr. examinator: Karl Lövré, SLU, Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap.

Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Omfattning: 30 hp

Nivå och fördjupning: A2E

Kurstitel: Master Project in Landscape Architecture

Kurskod: EX0814

Program: Hållbar stadsutveckling - ledning, organisering och förvaltning

Utgivningsort: Alnarp

Utgivningsår: 2017

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: Återfotografi, Fotoelicitering, Fysisk planering, Landskapsförändring, Malmö, Hyllie, Lorensborg

Innehållsförteckning

ABSTRACT	2
SAMMANFATTNING	3
1. INLEDNING	4
1.1 Bakgrund	
1.2 Syfte	
1.3 Frågeställningar	
1.4 Avgränsningar	
1.5 Disposition	
2. METOD	9
2.1 Dokument- och litteraturstudie	
2.2 Återfotografi - Metod	
2.2.1 Återfotografi - Material	
2.3 Fotoelicitering - Metod	
2.3.1 Fotoelicitering - Material	
2.4 Käll- och metodkritik	
3. LANDSKAP I FÖRÄNDRING	17
3.1 Föreställningen om land & stad	
3.2 Det stadsnära landskapets utveckling & värde	
3.3 Bildspråk	
3.4 Återfotografi & Fotoelicitering	

4. MALMÖ BREDER UT SIG	27
4.1 Nulägesbeskrivning	
4.2 Återfotografering	
4.2.1 Hyllievång	
4.2.2 Vattentornet	
4.2.3 Hyllievångsvägens vändplats	
4.2.4 Centrum från söder	
4.2.5 Stationstorget	
4.2.6 Mot Kroksbäcksparken	
4.2.7 Lorensborg	
4.2.8 Längs John Ericssons väg	
4.2.9 Korsningen Roskildevägen	
4.2.10 Malmö Stadion	
4.2.11 Stadionområdet	
4.2.12 Kv. Lorensborg	
4.3 Resultat	
5. DISKUSSION	68
5.1 Förslag till vidare forskning	
6. SLUTSATS	73
REFERENSLISTA	74
BILDFÖRTECKNING	77
APPENDIX	79

ABSTRACT

It is usually said that a picture is worth a thousand words. Are two pictures worth twice as much? We are living in the golden age of urbanization, never have more people lived in our cities and the development shows few signs of slowing down. The need for housing, service functions and infrastructure increases as the city grows and land outside the city limits tend to become the interest for new construction. The city is often characterized by conflicts of interests and values, in this case a matter of preservation or expansion. The following study is an attempt to highlight the problems with the city's expansion from a participants perspective and to contribute to the discussion about the propagation of the urban environment in relation to the surrounding landscape. The study takes aim at the process of urbanization in Malmö stad and the expansion of the built environment by using the method of rephotography. Change is an ever-present element and planners are in need of methods through which we can visualize and discuss this process. Not only to be able to make informed decisions for the future but also to conduct a dialogue about the environment that surrounds us on a daily basis.

Keywords: Rephotography, Photo elicitation, Urban planning, Landscape change, Malmö, Hyllie, Lorensborg

SAMMANFATTNING

Det brukar sägas att en bild säger mer än tusen ord. Säger två bilder då dubbelt så mycket? Vi lever i urbaniseringens guldålder, aldrig har fler människor bott i våra städer och utvecklingen visar få tecken på att avstanna. Behovet av bostäder, servicefunktioner och infrastruktur ökar i takt med att staden växer och inte sällan tenderar mark utanför stadsgränsen att bli föremål för intresse vid nybyggnation. Staden präglas av inneboende värde- och intressekonflikter, i det här fallet en fråga om bevarande eller expansion. Följande studie är ett försök till att belysa problematiken med stadens expansion utifrån ett deltagarperspektiv och bidra med ett inlägg i diskussionen kring den fysiska miljöns utbredning i relation till land och stad. Detta genom att uppmärksamma Malmö stads urbaniseringsprocess och utbredning av den byggda miljön i det stadsnära landskapet med hjälp av metoden återfotografering. Föränderlighet är ett ständigt närvarande element och planerare är i behov av metoder genom vilka vi kan synliggöra och diskutera dessa förändringsprocesser. Inte bara för att kunna fatta underbyggda beslut inför framtiden utan även kunna föra en dialog om den miljö som dagligen omger oss.

Nyckelord: Återfotografi, Fotoelicitering, Fysisk planering, Landskapsförändring, Malmö, Hyllie, Lorensborg

1. INLEDNING

1.1 Bakgrund

Med en platt och öppen karaktär har slättlandskapet på ett ousäktligt sätt präglat Skåne. Malmö stad kan med gott samvete skryta om sina högproduktiva och vidsträckta jordbruksmarker, då den ler- och kalkrika baltiska moränen sedan länge har försörjt stora delar av Söder- och Mellansverige. Därav är det inte konstigt att Malmö stad identifierat jordbruksmarken som en oerhört viktig resurs för såväl nutiden som framtiden. Samtidigt har urbaniseringen nått nya nivåer, staden växer, breder ut sig och tron på den exponentiellt ökande tillväxten har ännu inte bedarrat. När invånarantalet i staden växer följer givetvis behovet av bostäder, service och infrastruktur därefter. Inte sällan tenderar mark belägen utanför centrumkärnan bli föremål för intresse då staden expanderar. Planerings- och genomförandeprocessen effektiviseras och nya kvarter kan med relativ enkelhet rullas ut på exempelvis tidigare industritomter eller den bördiga jordbruksmarken.

I Malmö stads översiktsplan (2014 s. 19) slår man fast att strategin för bevarande av jordbruksmarken består i nödvändigheten att växa inåt:

”Att i huvudsak växa inåt är en robust strategi eftersom byggandet kan anpassas efter behoven, det vill säga produktionen kan minska eller avstanna utan komplikationer. En stad som breder ut sig riskerar att stå halv-byggt om förutsättningarna skulle förändras. Att växa inåt minskar behovet av att ta jordbruksmark – en av kommunens viktigaste naturresurser – i anspråk.”

Trots den uttalade ambitionen går det att urskönja en såväl retorisk som faktisk linje vilken behandlar jordbruksmarken som en resurs för exploatering. Det stadsnära landskapet, som i Malmö ofta består av jordbruksmark, men även aktiva verksamhetsområden eller tidigare industritomter har pekats ut som en outnyttjad resurs i nordisk samhällsplanering (Qviström et. al 2009). Utöver klimatanpassning och säkring av matproduktion består resursen ofta i närheten till landsbygden, möjligheter till rekreation, olika kulturhistoriska- och hälsovärden samt interaktionen med livsmedelsproduktion. Stadens expansionen sker allt oftare på bekostnad av ovanstående värden och lämnar dessutom jordbruksmarken i ett irreversibelt tillstånd. I tider av kortsiktighet baserade på politiska fyra-års-cykler och det höga exploateringstrycket på våra kringliggande landskap går det att ifrågasätta riktningen för den rådande utveckling.

Landskapskonventionen, vilken i Sverige trädde i kraft under 2011, är nedtecknad med målet att främja förvaltning, skydd och planering av landskap (Council of Europe 2000). Begreppet landskap innefattar enligt Council of Europe (2000 s. 9);

”ett område sådant som det uppfattas av människor och vars karaktär är resultatet av påverkan av och samspel mellan naturliga och/eller mänskliga faktorer”.

I rapporten *Landskap åt alla* publicerad av Riksantikvarieämbetet (2012) presenteras landskapskonventionen ur ett svenskt perspektiv. Landskap beskriver ingen speciell typ av miljö utan alla kategorier inbegrips, däribland såväl stad som landsbygd. Det vill säga, alla landskap som människor möter i sin vardag, vardagslandskapet. Huvuddragen är att landskapet ska uppfattas som en gemensam tillgång med många olika värden, där olika intressen interagerar och diskuteras.

Landskapskonventionen betonar deltagande och demokrati, då människor ska kunna praktisera sina rättigheter. Sverige har genom ratificering en skyldighet att hantera landskapet i lagstiftning samt öka kunskapen om landskapets värde och betydelse i samhället (Riksantikvarieämbetet 2012 s. 7). Konventionen syftar utöver skydd, förvaltning och planering alltså till att stärka allmänhetens och lokalsamhällets delaktighet i det övergripande arbetet (Naturvårdsverket 2017). Att sätta penna till papper är en sak, men

hur arbetar man rent teoretiskt och praktiskt för att uppmärksamma landskapets värden och betydelse?

I artikeln *The European landscape convention and the question of public participation* redogör Michael Jones (2007) för några av utmaningarna och frågeställningar som beslutsfattare samt förvaltningar ställs inför vad gäller effektivt medborgardeltagande i enlighet med landskapskonventionen. Framför allt handlar det om frågor som rör vem eller vilka som har rätt till att delta men även vad ett deltagande faktiskt innebär. Med bakgrund av landskapskonventionen beskriver Jones (2007 s. 624) vikten av medvetandegörande och generell kunskapshöjning hos allmänheten. Att inom ramen för det tala om mångfalden av olika och konkurrerande värden kopplade till landskapet, istället för att argumentera för särskilda värden presenterade av den styrande politiska och utbildade eliten.

Med utgångspunkt i den presenterade problembilden kommer detta arbete studera nämnda förändringar i Malmös stadsnära landskap med hjälp av återfotografering som metod. Dels för att synliggöra förändringar över tid, dels för att uppmärksamma landskapets värden och betydelse. Arbetet kommer vidare att undersöka hur jämförelser av markbaserade fotografier kan användas för att uppmuntra till en kritisk diskussion om framtida markanvändning.

1.2 Syfte

Syftet med studien är att undersöka huruvida återfotografering som metod kan uppmana till diskussion om framtida markanvändning. Detta genom att uppmärksamma Malmö stads urbaniseringsprocess och utbredning av den byggda miljön i det stadsnära landskapet.

1.3 Frågeställningar

- Hur skildras det stadsnära landskapet, gränsen mellan stad och land, i Malmö stads planering- och förvaltningsdokument?
- Kan återfotografering lyfta det stadsnära landskapets värden och kvaliteter samt uppmuntra till en kritisk diskussion gällande frågan om framtida markanvändning i Malmö stad?

1.4 Avgränsningar

Följande studie är avgränsad till att behandla Malmö och stadens vidare utveckling. Malmö är intressant som studieobjekt, främst på grund av den intensiva expansionen som staden påvisat under de senaste decennierna. Problematiken eller konflikten vad gäller ytterligheterna stad och land, expansion och bevarande, har kommit att bli särskilt påtagliga i Skåne och Malmö. Främst då den bästa åkermarken i Sverige återfinns i ett brett

bälte i västra och södra Skåne. Sett ur ett produktionsperspektiv är marken av klass 8-10, det vill säga den enda som kan konkurrera i ekonomiskt avkastningsvärde med de bästa jordarna i Europa (Länsstyrelsen i Skåne 2001 s. 3). I kombination med urbaniseringsprocesser och Malmö stads (2017a) presenterade befolkningsprognos för år 2026, vilken innebär en ökning med 60 100 personer sedan 2015, är det svårt att se Malmös utveckling stagnera inom den närmsta framtiden. Därav kommer beslut gällande planering och markanvändning under följande år att vara avgörande för Malmös vidare utveckling som stad. Staden befinner sig vid något av ett vägskäl och med ett överhängande globalt klimathot blir det intressant att följa vilken väg man väljer att gå.

Att studera det stadsnära landskapet är problematiskt. Min titel, *Ingenting är lika pålitligt som förändring*, antyder just denna besvärlighet, då ingenting står stilla och förändringsprocesser ständigt är pågående. Att identifiera det stadsnära landskapet blir med andra ord en svårartad uppgift då gränsen ideligen flyttas. För att få ett tydligt fokus valde jag att ta utgångspunkt i två delområden, Hyllievång och Lorensborg (se *Bild 1*). Valet av de två delområdena grundar sig i det släktskap, gällande karaktär och historia, som stadsdelarna delar med varandra. Lorensborg huserade en gång i tiden ett aktivt jordbruk och stod på gränsen mellan det som då var land och stad. Lorensborg har idag kommit att bli en integrerad och permanent del av Malmös stadsbild, där den anses vara ett självklart element i den byggda miljön. Hyllievång är ett av de allra senaste utbyggnadsprojekten i

Malmö, där modernitet kommit att bli ett av ledorden. Vid utbyggnaden togs jordbruksmark i anspråk och idag balanserar området med ena foten i landsbygden och den andra i det urbana. Hyllie är ett område som fortfarande är påväg ut i åkermarken och Lorensborg är ett område som en gång utgjorde stadens gräns mot det kringliggande jordbrukslandskapet. Det historiska sambandet stadsdelarna emellan ger arbetet en spännande dynamik och bidrar med ett jämförande inslag.

Uppsatsens avgränsningar präglas per automatik av en dynamisk karaktär. Den empiriska delen av studien tar avstamp i de originalfotografier som jag har haft möjlighet att ta del av från olika arkiv, vilket betyder att avgränsningarna har formats därefter. Originalfotografierna har även präglat urvalet av platser vid min återfotografering. De fotografier jag har valt att använda är också de platser inom stadsdelen jag har haft att förhålla mig till.

Bild 1: Karta över Malmö stad. De vita markeringarna utgör studiens valda delområden. Lorensborg i norr och Hyllievång i söder.

1.5 Disposition

Arbetet är disponerat i sex huvudavsnitt.

Del 1 redogör för studiens problemområde, syfte, frågeställningar och avgränsningar,

Del 2 redogör för studiens metodologi,

Del 3 behandlar uppsatsens teoretiska utgångspunkter,

Del 4 presenterar den empiriska delen av arbetet samt tillhörande analys och resultat,

Del 5 & 6 består av en avslutande diskussion samt slutsats.

2. METOD

Studien vilar på tre centrala metoder, en inledande dokument- och litteraturstudie, återfotografering samt fotoelicitering. Dokumentstudien utgör grunden för den inledande nulägesanalysen. Nulägesanalysen beskriver utgångspunkter och förutsättningar för Malmö stads utveckling i anslutning till det stadsnära landskapet. Litteraturstudien behandlar såväl föreställningar och idéer om stad och land som teorier relaterat till det stadsnära landskapet, bildspråk, återfotografi och fotoelicitering. Återfotografering är den huvudsakliga metodiken i uppsatsen och en förutsättning för den senare fotoeliciteringen. Återfotografering handlar om att duplicera valda aspekter av en redan befintlig bild, för att möjliggöra vidare jämförelser av bilderna emellan. Eventuella förändringar som ägt rum mellan den ursprungliga bilden och återfotografiet diskuterades sedan i en fotoelicitering. Fotoelicitering är en fotobaserad intervjumetod där valda fotografier utgör det huvudsakliga diskussionsunderlaget och agerar som en brygga mellan intervjuaren och informanten. Innan eliciteringarna ägde rum analyserade jag samtliga bildpar. Studien är av undersökande karaktär och härrör därav i den kvalitativa forskningstraditionen.

2.1 Dokument- och litteraturstudie

För att kunna besvara den första av mina två formulerade frågeställningar, *hur skildras det stadsnära landskapet, gränsen mellan stad och land, i Malmö stads planering- och förvaltningsdokument*, krävs en inledande nulägesbeskrivning. Nulägesbeskrivningen bygger på en dokumentstudie som i sin tur huvudsakligen grundar sig i en genomgång av två planerings- och förvaltningsdokument från Malmö stad. Syftet med nulägesbeskrivningen är att konstatera de övergripande idéer, visioner och strategier som Malmö stad ämnar implementera för att hantera relationen mellan land och stad. *Översiktsplan för Malmö - Planstrategi* från 2014 utgör ett av de två centrala dokumenten för nulägesbeskrivningen. Främst då översiktsplanen är den mest lättillgängliga handlingen som behandlar huvuddragen för kommunens framtida markanvändning och den långsiktiga utvecklingen av den fysiska miljön. I översiktsplanen tecknas den önskade riktningen för staden som helhet och den bidrar med en överskådlighet som mer avgränsade dokument tenderar att sakna. Det andra dokumentet som behandlas i nulägesbeskrivningen är *Fördjupning av översiktsplan för södra Hyllie* från 2015. Den fördjupade översiktsplanen kom att bli av intresse främst då Hyllie är en plats där konflikterna mellan land och stad är särskilt påtagliga. Hyllie är även intressant då studiens empiriska analys delvis utgår från stadsdelen. Dokumentet bidrar med en något mer praktisk förståelse för hur Malmö stad platsspecifikt ämnar att hantera relationen mellan en växande stad och den kringliggande landsbygden. I den fördjupade översiktsplanen presenteras visuella exempel på

utformning av den fysiska miljön medan det i *Översiktsplan för Malmö - Planstrategi* uttrycks en önskad visionär utveckling i textform. Såväl *Översiktsplan för Malmö - Planstrategi* som *Fördjupning av översiktsplan för södra Hyllie* är trots allt visionära till sin karaktär vilket erfordrar ett mått av försiktighet vid tolkning av de planer och strategier som presenteras. Planerna är övergripande, har ännu inte vunnit laga kraft och är inte juridiskt bindande.

Det teoretiska ramverket omfattar texter relaterade till föreställningen om stad och land, det stadsnära landskapets utveckling och värde, bildspråk, återfotografi samt fotoelicitering. Urvalet av huvudsakliga teorier syftar till att svara upp mot studiens frågeställningar samt syfte. Under rubriken föreställningen om stad och land presenteras en grundläggande inledning relaterad till idéer som präglar samhällets syn på relationen mellan de båda särområdena. Avsnittet utgör för eventuella läsare en kort men viktig introduktion som ger upphov till reflektion och en förståelse för de huvuddrag som kännetecknar diskursen gällande land och stad. Vidare behandlas det stadsnära landskapets utveckling och värde, ett avsnitt som presenterar aktuell forskning relaterat till fenomenet från såväl ett svenskt och nordiskt perspektiv som internationellt. I avsnittet som redogör för bildspråk introduceras läsaren till grundläggande principer för hur människan tolkar och tar sig an visuellt material. Det är en avgörande del för att kunna förstå bilden och seendets roll i vår samtid. Den sista rubriken i teoriavsnittet är återfotografering och fotoelicitering. Avsnittet

redovisar för flertalet exempel där de båda metoderna har tillämpats vid forskning- och undersökningssammanhang.

2.2 Återfotografi - Metod

Studien utgår från texten *Repeat Photography in Landscape Research* och den genomförandeprocess Klett (2011) beskriver. I texten redogör Klett (2011) för upprepande fotografi, eller återfotografi, som ett fotografi framtaget för att duplicera utvalda aspekter av en annan, redan befintlig bild. Den nya bilden återger vanligen den rumsliga placeringen av originalet och visar samma scen igen, vilket skapar möjligheter för vidare jämförelser. Ett fotografi kan aldrig reproduceras exakt skriver Klett (2011 s. 2), men det är skillnaderna mellan bilderna som gör dem övertygande och informativa när de betraktas tillsammans. Fotografierna agerar som ett bokstöd för tiden vilken förflutit däremellan och kombinationen av de två väcker frågor relaterade till det som går att se men också det som inte går att se i bilderna. Klett (2011 s. 2) hävdar att återfotografiets förmåga att illustrera förändringar samt lyfta frågeställningar relaterade till tid gör metoden till ett unikt bidrag i mediet för fotografi.

Återfotografi förlitar sig på ett visuellt språk som i stor utsträckning är universellt. Förmågan att jämföra och påpeka skillnader mellan fotografier spannar över ett mycket brett spektrum av intressenter och nivåer av olika

erfarenheter. Klett (2011 s. 2) skriver vidare att förmågan att tolka nämnda skillnader däremot inte är lika allomfattande. När två fotografier, ett original och ett återfotografi kombineras, går det att urskönja uppenbara förändringar men ingen bild kan förklara händelserna vilka ledde fram till nämnda förändring. Återfotografering har genom åren använts i flertalet olika forskningssammanhang. Genomförandet varierar beroende på den aktuella disciplinen, allt från dokumentation av kvantitativa data till ett poetiskt uttryck (Klett 2011 s. 2). Metoden kan vara ett stöd till såväl empiriska som teoretiska studier, men även utgöra ett huvudsakligt studieobjekt i sig. Från konst till naturvetenskap kan återfotografi vara till hjälp vid undersökningar som behandlar förändringar och dokumentation av tidens gång (Klett 2011 s. 2).

Tiden som förflutit mellan originalet och det upprepade fotografiet kan variera, allt från att dokumentera en plantas tillväxt över några dagar till att på lång sikt övervaka smältningar av en glaciär (Klett 2011 s. 3). Klett (2011 s. 3) beskriver två grundläggande tillvägagångssätt för återfotografering, där den första består i att hitta den exakta platsen där originalet togs och därefter reproducera den ursprungliga vyn. Metoden tillämpas oftast vid genomförande av kvantitativa mätningar i naturvetenskapliga studier men kan också användas i andra sammanhang då syftet är att åstadkomma övertygande återgivningar av ett originalfotografi. Den andra metoden består också i att lokalisera platsen för originalet men är inte lika beroende av att återskapa den ursprungliga

vyn. Istället fokuserar metoden på sammanhanget kring den ursprungliga bilden och utforskar berättelser i anslutning till bilden och de kringliggande platserna. Metoden tillämpas även vid samhällsvetenskapliga studier och i konstnärligt syfte, men kan anpassas för att användas vid andra undersökningar (Klett 2011 s. 3). De två visuella forskningsmetoderna har olika syften men tillvägagångssättet delar ett gemensamt mål, att hitta platsen där det ursprungliga fotografiet togs, denna plats blir vidare utgångspunkten för nya fotografier (Klett 2011 s. 4).

Klett (2011 s. 4) menar att en av anledningarna till att fotografi som metod är så användbart grundar sig i faktumet att det utgår från en riktig position i det fysiska rummet. Till skillnad från målningar eller teckningar omfattas fotokonsten av fysikens lagar, kemi samt optik, vilket gör det möjligt att upprepa processerna som genererade originalet. Vid platsbaserade fotografier, eller fotografier som skildrar landskap, placerar fotografen i fråga kameran i en position som ofta är ständigt tillgänglig för återkommande besök. Vare sig det gäller konst eller vetenskap skriver Klett (2011 s. 5) att uppgiften för ett återfotografi är att rekonstruera utsiktspunkten av originalet så exakt som möjligt.

För att i praktiken kunna genomföra ett återfotografi beskriver Klett (2011 s. 5) en process som omfattar två huvudsakliga steg. Det första steget

handlar om att ge det ursprungliga fotografiet en allmän och sedan specifik plats. Med hjälp av kartor och fotografiets tillhörande beskrivning sker det ofta innan fältarbetet tar vid. I nästa steg av processen påbörjas arbetet ute i fält, med en utskriven kopia av originalet som guide söker fotografen efter punkter som fortfarande går att identifiera på platsen. Genom en ”trial and error”-process prövas sedan för- och bakgrundsobjekt och andra identifierade punkter för att matcha den ursprungliga bilden. När kameran har placerats vid den valda utsiktspunkten kan bildvinkel vidare testas och förfinas med hjälp av olika objektiv och kamerans lutning (Klett 2011 s. 6).

2.2.1 Återfotografi - Material

Klett (2011 s. 5) redogör för ett optimalt utförande av återfotografering i två huvudsakliga steg. Dessa två huvudsakliga steg har kommit att utgöra grunden för denna studies genomförandefas och det vidare fältarbetet. En återfotografering förutsätter först och främst en insamling av originalfotografier. Initialt listades samtliga av Malmö stads offentliga bild- och fotoarkiv, för att därefter påbörja urvalsprocessen. Sökorden i de offentliga bild- och fotoarkiven varierade, främst har det varit huvudsakliga begrepp relaterat till exempelvis namnet på respektive delområde, närliggande landmärken, kringliggande gator och angränsade stadsdelar. Kriterier för urvalet av fotografier har varierat men också präglats av tillgänglighet samt utbud. Jag letade även efter

originalfotografier i böcker som behandlar Malmö ur ett historiskt perspektiv. Vid tillfällen då jag hittade bilder kontaktades upphovskvinnan- eller mannen för tillåtelse att använda fotografierna i studien. Utöver att leta i litteratur tog jag kontakt med kommunikationsenheten för stadsbyggnadskontoret i Malmö stad och frågade specifikt efter bilder från de respektive delområdena. Jag bifogade en beskrivning av studien och några kriterier/önskemål för urvalet av fotografier. Ett av kraven var att originalfotografierna skulle avbilda vyn från en markbaserad position. En av deras medarbetare gick igenom det interna bildarkivet och skickade sedan över fotografier som skulle kunna vara av intresse. Jag har i min strävan efter att lokalisera originalfotografier även använt mig av Sydsvenskans bildarkiv, *Bilder i Syd*. Det är inte ett öppet arkiv, så till vida att fotografierna i arkivet måste köpas för att sedan kunna användas. Ytterligare ett arkiv jag använt för att hitta fotografier är en publik bildbank upprättad av Malmö stad på den internetbaserade tjänsten *Flickr*. Bilderna från arkivet omfattas av *Creative Commons*, vilket innebär att fotografierna får användas då hänvisning till upphovskällan sker och materialet inte används i kommersiellt syfte. För att kunna undersöka metoden vid efterföljande fotoelicitering har såväl bilder som potentiellt kan visa på mycket förändring och bilder som visar på lite förändring varit av intresse.

Efter urvalsprocessen påbörjades arbetet med att identifiera platserna som är avbildade på respektive fotografi. I enlighet med det Klett (2011)

Bild 2: Exempel på karta. Identifiering av specifika platser och den möjliga riktningen för ursprungliga vyn.

beskriver i sin text använde jag initialt olika karttjänster i kombination med informationen från arkivet för att markera den ungefärliga positionen för det ursprungliga fotografiet. Stadsdelen i vilken fotografiet är tagen var sedan tidigare klarlagd och arbetet bestod främst i att lokalisera bildens mer specifika position i relation till närliggande gator eller landmärken. Beskrivningarna från respektive arkiv kom ofta till stor hjälp men

emellanåt saknades information relaterad till det valda fotografiet. Vid fall då tillräcklig information saknades från arkivet i fråga kom diverse allmänt tillgängliga kart- och satelittjänster att vara till stor hjälp. Dessutom ska den egna lokalkännedomen inte underskattas då jag i vissa fall upplevde stor igenkänning i fotografier daterade så långt tillbaka som på 60-talet. Vidare markerades den förmodade och mer specifika positionen för den ursprungliga vyn på en karta vilken sedan användes som ett verktyg ute i fält. När delen för kartläggning upplevdes som färdigställd, i den utsträckning det är möjligt, skrev jag ut fysiska kopior av samtliga fotografier. Väl ute i fält användes kartan i första hand för en initial orientering av platsen (se exempel i *Bild 2*).

Efter en identifiering av den ursprungliga vyn på plats påbörjades en ”trail-and-error”-process, för att pröva särskilda för- och bakgrundsobjekt. För att hitta rätt vinklar krävs ett stort mått av tålamod och uthållighet. Genomförandefasen av återfotograferingen skedde i stor utsträckning med hänsyn till det aktuella vädret, för att så långt som möjligt kunna återskapa det ursprungliga fotografiet. Ett bildpar med hög överensstämmelse underlättar för informanterna vid den efterföljande fotoelicitering. Därav kunde inte alla återfotograferingar ske under en och samma dag.

Under fältarbetet uppkom särskilda omständigheter vilka komplicerade identifieringen av för- och bakgrundsobjekt samt grundläggande vinklar. Mina erfarenheter talar om att det är en utmaning att genomföra återfotografering i områden eller på platser som fortfarande är under expansion. Framför allt kan det vara svårt att komma åt nödvändiga platser som i nuläget är verksamma arbetsplatser eller under byggnation. Även andra förhållande försvårade ibland identifiering av den ursprungliga vyn, däribland större förändringar i markanvändning och grönsstruktur som tidigare saknades på platsen. Flertalet resliga träd som i originalbilden är små plantor gjorde i vissa fall den ursprungliga vyn omöjlig att återfotografera. Träden hade blivit tillräckligt stora för att skymma hela vyn och trots att bilden möjligen hade blivit vacker, lämnade den lite utrymme för potentiell analys. Platserna besöktes vid flertalet olika tillfällen, bland annat för att anpassa bilderna efter rådande väder men också för att finjustera vinklar och positioner. För att kunna återskapa fotografierna i största möjliga utsträckning har bilder som är svartvita i originalutförandet även redigerats som svartvita vid återfotograferingen.

2.3 Fotoelicitering - Metod

Aspers, Fuehrer och Sverrisson (2004 s. 280f) beskriver fotoelicitering i boken *Bild och samhälle* som en fotobaserad intervjumetod där informanten och intervjuaren diskuterar fotografier som forskaren själv har tagit och vidare introducerar. Intervjun får på så sätt en konkret utgångspunkt, där

fotografiet agerar som en ”tredje part” mellan forskaren och informanten. Metoden bygger på sinnesintryck och har visat sig användbar för att frambringa minnen och diskussioner gällande historiska företeelser (Aspers, Fuehrer & Sverrisson 2004 s. 280f). Harper (2002) skriver i artikeln *Talking about pictures: a case for photo elicitation* att skillnaden mellan intervjuer som nyttjar bild och intervjuer baserade på en traditionell dialog är sätter vilket människor reagerar på olika former av symbolisk representation. Enligt Harper (2002) har bilder en förmåga att framkalla djupare fragment av det mänskliga medvetandet än ordet. Främst då de delar av hjärnan som bearbetar visuell information är fysiskt och evolutionärt äldre än delarna som behandlar verbal information (Harper 2002 s. 13).

I fältet för traditionella djupintervjuer står forskaren inför utmaningen att etablera meningsfull kommunikation mellan två parter som sällan delar en gemensam kulturell bakgrund. Harper (2002 s. 20) hävdar att klyftan, som ofta beskrivs i kvalitativa metodböcker, mellan forskaren och det som undersöks till viss del kan övervinnas med hjälp av fotoelicitering. Främst då intervjun är förankrad i en eller flera bilder som båda parter är kapabla att bearbeta och förstå. Vad gäller bildmaterial i form av återfotograferingar skriver Klett (2011 s. 5) att precisa och korrekta återfotografier övertygar eventuella betraktare och kan uppmuntra till större delaktighet vid en efterföljande fotoelicitering.

2.3.1 Fotoelicitering - Material

För att ytterligare kunna analysera bildparen som producerats i samband med återfotograferingen genomfördes ett antal fotoeliciteringar.

Eliciteringarna ägde rum vid tre separata tillfällen och med olika typer av informanter. Den första semistrukturerade eliciteringen genomfördes med en fokusgrupp bestående av tre medstudenter från masterprogrammet *Hållbar Stadsutveckling* på Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU).

Studenternas kandidatexamen varierade men i huvudsak hade alla tre någon form av fysisk planering som huvudområde. Deltagarna i gruppen är på väg ut i arbetslivet vilket gjorde dem till idealiska informanter, framför allt vid diskussionen relaterad till återfotografering som metod. Studenterna har genom sina respektive utbildningar tidigare diskuterat flertalet metoder och tillvägagångssätt relaterat till frågor om medborgardeltagande och andra diskursverktyg. Den analytiska förmågan som studenterna tillskansat sig under tidigare kurser kom väl till användning vid granskning av de tio bildparen. Fokusgruppen hade inte fått någon förhandsinformation innan eliciteringen väl ägde rum, då den spontana och omedelbara reaktionen var av intresse. I enlighet med den genomförandeprocess för en intervjuguide som presenteras i boken *Intervju som metod* författad av Dalen (2007 s. 31) utarbetades tematiska avgränsningar. Den semistrukturerade fotoeliciteringen baserades på två tematiska avgränsningar med exempel på tillhörande intervjufrågor (Se *Appendix*). Den första avgränsningen och de tillhörande frågorna behandlade främst omedelbara känslor och reaktioner relaterat till det

aktuella bildparet, dock kom det att bli diskussionen mellan deltagarna som gav flest bestående intryck och material. Faktumet att informanterna i gruppen delade ett gemensamt fackligt språk och till viss del liknande erfarenheter gjorde några av frågorna från intervjuguiden överflödiga. Samtalet flöt på naturligt och deltagarna ställde även frågor till varandra. Den andra tematiska avgränsningen behandlade metoden återfotografering och tankar relaterat till det valda tillvägagångssättet.

Med bakgrund av och utgångspunkt i landskapskonventionen är det viktigt att låta gemene kvinna och man få möjlighet att reagera på bildparen. Därav genomfördes spontana fotoeliciteringar ute på plats i respektive delområde. Det kändes viktigt att genomföra eliciteringar ute i de två delområdena, främst då förhoppningen var att komma i kontakt med personer som har stor lokalkännedom. Faktumet att det är deras vardagslandskap som har genomgått förändringar gör invånarna till intressanta informanter. Flertalet personer jag stötte på ute i de båda stadsdelarna var nyfikna och visade entusiasm men saknade ofta tid att delta i någon större utsträckning.

2.4 Käll- och metodkritik

Då den empiriska delen av min studie i huvudsak består av fotografier producerade av olika upphovskvinnor- och män blir det nödvändigt att

tillämpa ett visst mått av försiktighet. Det går alltid att ifrågasätta med vilket uppsåt eller med vilka intentioner ett fotografi är taget. Det går också att begrunda huruvida ett fotografi är fabricerat i syfte att belysa särskilt viktiga aspekter för upphovsmakaren i fråga. Det är en tänkvärd diskussion men det skulle också gå att hävda att en bild som helt och hållet är iscensatt och konstruerad är minst lika giltig som ett mer ”sanningsenligt” fotografi. Eftersom att vid det specifika ögonblicket då fotografiet togs var det på riktigt, det var en erfarenhet som delades mellan alla de inblandade parterna. Det är mer eller mindre en omöjlig uppgift att producera ett fotografi som till fullo är något man skulle kunna kalla för objektivt. Val av vy, motiv, vinklar och tidpunkt är bara några exempel på parametrar som fotografen i fråga måste hantera. Nämda urval påverkar den slutgiltiga perceptionen och tolkningen av en bild, vilket gör att eventuella betraktare måste tillämpa vaksamhet. På så sätt är fotografiet inte en sanningssägare, ett fotografi avbildar inte verkligheten utan det är en framställning av en utvald vy. Det är inte med fotografier vi söker efter den yttersta sanningen om verkligheten. Det ska dock sägas att utöver faktumet att jag har gjort ett urval av originalfotografier är mina återfotografier mer eller mindre ett uttryck för objektivitet.

Precis som att tolkningar av fotografier erfordrar en viss försiktighet bör även analys och genomgång av kommunala dokument präglas av liknande vaksamhet. De två huvudsakliga dokumenten från Malmö stad är till sin natur av visionär karaktär. Det första, *Översiktsplan för Malmö - Planstrategi*

från 2014, redogör för huvuddragen av stadens framtida utveckling. Det är främst övergripande strategier som presenteras och ingenting är skrivet i sten, vilket gör att dokumentet och eventuella påståenden bör hanteras med en portion av skepsis. Det andra dokumentet, *Fördjupning av översiktsplan för södra Hyllie* från 2015, är av samma typ som det första dock applicerat i ett mindre avgränsat delområde. Intentionerna är densamma, att presentera generella planer och grunddrag för exempelvis markanvändning och stadsdelens karaktär. Det som står beskrivet i dokumentet är inte juridiskt bindande vilket gör att vid en eventuell byggnation kan exempelvis kvarteren komma att se annorlunda ut.

Det skulle kunna gå att ifrågasätta mitt val av informanter och deltagare för fotoeliciteringen. Istället för att genomföra intervjuer med traditionella planerare verksamma ute i arbetslivet valde jag informanter med en fot i det akademiska och snart en i det yrkesverksamma. Valet grundar sig dels i faktumet att studenterna i fråga utgör framtidens planerare och dels för att informanterna har god erfarenhet inom diskussioner relaterat till användning av olika vetenskapliga metoder.

3. LANDSKAP I FÖRÄNDRING

3.1 Föreställningen om land & stad

Vi lever i den urbana tidsåldern skriver Katz et. al (2007 s. 474) i texten *An Agenda for the Urban Age*. Ett påstående vilket kan uppfattas som något banalt och självklart, men det grundar sig i faktumet att majoriteten av världens population numera lever i städer. Urbaniseringen sker i en svindlande takt, storskaligheten och komplexiteten utmanar det traditionella paradigmet, vilket har gjort konventionella verktyg och metoder något förlegade. Den urbana tidsåldern placerar storstadsområdena i förarsätet vad gäller hantering av de utmaningar världen står inför, däribland främjandet av en miljömässig hållbarhet (Katz et. al 2007 s. 474). Katz et. al (2007 s. 474) hävdar att i tider av snabba, hänsynslösa och oroande förändringar saknar städer en sammanhängande plan för att införliva löftet om den urbana tidsåldern.

Forsberg (2006 s. 49) beskriver relationen mellan land och stad och den geografiska tudelningen som en symbol för människans tendens att se och förstå världen genom särskiljande och uppdelning. Likt hur vi skiljer kropp från själ, förnuftet från våra känslor, gör vi uppdelningen mellan land och stad till en beskrivning av ett rumsligt förhållande (Forsberg 2006

s. 49). Precis som stadslandskapet har genomgått förändringar har även landsbygdens strukturer förändrats under historiens gång. I omvandlingsprocessen, in- och utflyttning, ruralisering och urbanisering, är det egentligen inte den geografiska avgränsningen mellan land och stad som är intressant utan föreställningar och idéer (Forsberg 2006 s. 51). Uppdelningen mellan stad och land är inte bara en svensk företeelse, utan ett internationellt fenomen skriver Forsberg (2006 s. 52). Inom såväl den vardagliga debatten som forskning får landskapet representera en nationell symbol. I media och andra kulturyttringar får landsbygden axla rollen och bli symbolen för det som många längtar tillbaka till, men glada att vara befriade från. Forsberg (2006 s. 52) menar att landsbygdens själ blev ett intressant studieobjekt först när människan lämnade landet för att leva i staden. I takt med urbaniseringen blir bilden av landsbygden allt tydligare. Forsberg (2006 s. 52) hävdar att begreppen är relativa, genom att lyfta landsbygden som en avvikelse får det urbana sin identitet. Det är i relation till landet som staden kan förstås, och tvärtom.

En traditionell föreställning är att staden är snabbare att ta till sig innovationer och moderniteter, som först mycket senare spiller över i miljöer klassade som landsbygd. Forsberg (2006 s. 53) menar att den tiden är förbi, nyheter och andra konstyttringar är del av nationella och globala nätverk. Det betyder att huvudstaden inte längre är den självklara importnoden, som vidare ska exportera nya idéer och tekniska landvinningar ut till resten av landet. Inom fältet för stads- och

samhällsplanering är definitionsfrågan, vad gäller begreppen land och stad, relativt enkel. Det som är detaljplanelagt klassas som urbant och det som ännu inte är planerat beskrivs som landsbygd. Forsberg (2006 s. 55) skriver att det fysiska rummets utformning är ett klenk verktyg för att förstå vad det innebär att leva och verka i staden respektive landet. Avslutningsvis skriver Forsberg (2006 s. 56) att det inte handlar om att söka efter landsbygdens innersta väsen, utan att fokusera på hur vi konstruerar en bild av vad som ska förstås med landsbygd. Vad det är som gör ruralitet till något som är avvikande från urbanitet. När vi väl har identifierat den konstruktivistiska aspekten av landsbygden går det att söka efter verkligheten bortom den etablerade konstruktionen (Forsberg 2006 s. 56). Utöver de två representationerna och symbolbärarna av till synes ytterligheter, stad och land, så finns det också något konkret däremellan. Ett relativt utforskat område med stora möjligheter och värden, det stadsnära landskapet.

3.2 Det stadsnära landskapets utveckling & värde

I boken *Landskap för mångbruk* beskriver Ingrid Sarlöv Herlin (2012) landskapsförvaltning och planering med hjälp av exempel från England. Stadens randzoner, det stadsnära landskapet om man så vill, har tidigare uppfattats som relativt ogästvänliga och ointressanta platser av forskningsvärlden. Fler och fler akademiska blickar riktas nu mot den

övergångszon som utgör gränsen mellan land och stad. Sarlöv Herlin (2012 s. 148) beskriver stadsranden som ett dynamiskt och komplext landskap med delade ägarstrukturer och olika typer av markanvändning som inte alltför sällan står i konflikt med varandra. Längs stadsranden återfinns en salig blandning av olika element och särdrag, industriområden, bebyggda områden, lagerlokaler och områden som inom en snar framtid kommer att exploateras. Det stadsnära landskapet besitter potentialen att bli en viktig tillgång vid omställningen mot en hållbar utveckling och värdefullt för ett mångsidigt nyttjande av landskapet (Sarlöv Herlin 2012 s. 148).

Sarlöv Herlin (2012 s. 148) lyfter Countryside Agency, numera Natural England, som 2005 presenterade en rapport vilken visar ett positivt sätt att ta sig an de annars förbisedda stadsnära områdena. Framtidsvisionen beskriver i huvudsak av tio nyckelfunktioner som det stadsnära landskapet redan besitter eller har möjlighet att vidare utveckla (Natural England 2007 s. 3): Som en länk mellan land och stad, port/entré till staden, plats för återanvändning & förnybar energi, drivkraft för förnyelse, naturresurs samt ett friskvårdscentrum, klassrum, produktionslandskap, hållbart boende och kulturarv. Ledordet för visionen är multifunktionalitet, där interaktion och samverkan mellan de olika aktiviteterna och funktionerna är central för ett optimalt utfall (Natural England 2007 s. 3).

I rapporten *Stadsnära landskap - en resurs i samhällsplanering* lyfter även Qviström et. al (2009), precis som Sarlöv Herlin (2012), det stadsnära landskapets potential och utvecklingsmöjligheter. Rapporten presenteras som ett resultat av projektet *Stad och Land*, som i huvudsak syftade till att visa på hur jord- och skogsbruk samt rekreationsintressen kan koordineras i det stadsnära landskapet med hjälp av fysisk planering (Qviström et. al 2009 s. 9). I *Nordiska studier av stadsnära landskap*, som föranledde ovanstående rapport, presenteras exempel på studieområden från Danmark, Norge, Finland, Island och Sverige. I rapporten beskriver Qviström (2008) en övergripande skildring av svenska stadsnära landskap och dess framväxt. En gräns mellan land och stad har alltid existerat, men precis som annan litteratur påpekat (Forsberg 2006; Sarlöv Herlin 2012) har intresset och nyfikenheten för landsbygden, stadens expansion och relationen mellan de båda ökat under senare tid. Intresset består främst i ett stadsnära landskap i ständig förändring och under påverkan av en expanderande stad i kombination med markspekulationer och en mer spridd bebyggelse (Qviström 2008 s. 84). Under den sena hälften av 1960-talet återupplivades samhällsdebatten gällande värdet av jordbruksmarken, bilismen och en tydlig gräns mellan land och stad. Debatten drev planeringen till en mer koncentrerad stad och gav således upphov till platser präglade av en skarp gräns mellan bostäder och åkermark (Qviström 2008 s. 86).

Den såväl fysiska som funktionella utvecklingen av övergångszonen mellan stad och land i de olika nordiska studieområdena påvisar ett gemensamt mönster (Qviström et. al 2009 s. 9). Stadens expansion har, i varierande utsträckning, ofta skett på bekostnad av skogs- och jordbruksmark. Variationen av utbredningen beror till stor del på den rådande lagstiftningen i respektive land. I Sverige är det lagstadgade skyddet för jordbruksmarken relativt svagt, vilket kan förklara faktumet att den mest högproduktiva jordbruksmarken tas i anspråk för stadens expansion (Qviström et. al 2009 s. 9). Trots skillnader i lagstiftning går det fortfarande att urskönja iögonfallande likheter. Det stadsnära landskapen präglas av extensiva infrastruktursystem, som splittrat det en gång sammanhängande landskapet. Verksamheterna i utkanten av staden upplåter stora ytor till parkering och dragningar av viktiga huvudleder har sett bilen bli det dominerande färdmedlet (Qviström et. al 2009 s. 10). Qviström et. al (2009 s. 10) menar att utvecklingen av verksamhetsområden i det stadsnära landskapet har gjort allmänna- och gröna ytor till en bristvara.

Det stadsnära landskapet är ett område med särskilda möjligheter och uppenbara konflikter. Qviström et. al (2009 s. 11) menar att det borde betraktas som ett kunskapsområde i sig själv inom samhällsplaneringen. En del av problematiken vad gäller planläggning av stadsnära landskap är faktumet att lagstiftning och planering utgår från en uppdelning av land och stad. Med en genomtänkt planering kan det stadsnära landskapet

erbjuda möjligheter vad gäller närrekreation och friskvård, vilket bland annat kan motverka stress. Dessutom finns stor potential för möten, specifik mellan stadsbor och jordbruket. Ett möte som kan leda till en grundläggande förståelse för jordbruket (Qviström et. al 2009 s. 11). I anslutning till större städer återfinns ofta en högproduktiv jordbruksmark, vilket leder till konflikter mellan expansionen av staden och bevarande av marken. Qviström et. al (2009 s. 12) skriver att det inte är givet att god jordbruksmark enbart måste bevaras för skäl relaterade till produktion av mat. Rekreation, friluftsliv, biologisk mångfald, estetiska värden samt kulturhistoria lyfts som exempel på andra perspektiv som bör vägas in. Det övergripande målet bör syfta till bevarande av jordbruksmarken som en del i ett större perspektiv, ett stadsnära jordbrukslandskap. Ett jordbrukslandskap som tillgodoser fler intressen än bara bevarande av högproduktiv jordbruksmark (Qviström et. al 2009 s. 12).

Qviström et. al (2009 s. 15) fortsätter vidare och beskriver representationen av de stadsnära landskapen. Stadsranden är många gången en osynlig del av staden. När en stad ska marknadsföra sig för eventuella turister väljer man ofta att lyfta fram stadskärnan och den pittoreska landsbygden, men sällan landskapen däremellan. Faktum är att det som existerar i mellanrummet är viktigt, framför allt för dem som bor i eller i närheten av dessa områden. Qviström et. al (2009 s. 15) menar att ett mångfunktionellt landskap kräver en mer mångsidig representation. Det finns en nödvändighet att ta fram specifika planeringsunderlag för det

stadsnära landskapen, med strategier och materialinsamling som tar stor hänsyn till den lokala kontexten. Vidare poängterar Qviström et. al (2009 s. 16) att det krävs fortsatt forskning som belyser hur dessa områden används, uppfattas av allmänheten och i den fysiska planeringen.

3.3 Bildspråk

Med fotografier som huvudsaklig grund för arbetet är det viktigt att förstå de grundläggande mekanismerna i relationen mellan människa och bild. Framför allt för att etablera en uppfattning för hur vi tar oss till och tolkar bilder. I boken *Det kreativa ögat: om perception, semiotik och bildspråk* beskriver Lindgren och Nordström (2009) bilden och seendets roll i vår samtid. Människans två mest dominerande uttrycksförmågor är det visuella och verbala språket. Där det senare traditionellt inbegriper det kognitiva, objektiva och det kunskapsgenererande. Det visuella förknippas ofta med det poetiska, känslomässiga, estetiska och icke-analytiska. Därav har det visuella, till skillnad från det verbala, fått anta en tillbakadragen position vid utveckling av kunskap inom forskning och utbildning. Lindgren och Nordström (2009 s. 8) hävdar att såväl vår samtid som framtid är bilder, därav är det hög tid att vi lär oss att se dem, förstå dem och framställa dem.

Tal och skrift är språk men inte en bild, en förlegad syn menar Lindgren och Nordström (2009 s. 39), en tankemodell som vidare exkluderar även filmspråk, teckenspråk och musikspråk. Alla tecken har, utöver en bokstavlig nivå, även en djupnivå. Lindgren och Nordström (2009 s. 67) exemplifierar detta med en ek, som utöver att vara ett lövträd också kan vara ett tecken på styrka. Vid observationer av tecken går det därför att ställa sig frågande till vad det är man ser och hur man ser det?

Inom semiotiken besitter tecken två betydelsenivåer, denotativa beskrivningar och konnotativa noteringar. Lindgren och Nordström (2009 s. 69) skriver att denotativa beskrivningar, det bokstavliga, syftar till att aktivera vårt seende och att uppmärksamma teckenkombinationer som bidrar till form, skapar tematik eller ansluter det analyserande objektet till potentiella diskurser. Där de denotativa beskrivningarna redan finns på plats, kretsar de konnotativa noteringarna i öppna tankebanor. Associativa kulturella teckenkombinationer som relaterar tillbaka till den första nivån av neutrala och bokstavligt återgivna tecken, det denotativa. Om ambitionen är att utföra en studie måste konnotationsflödet anpassas och begränsas skriver Lindgren och Nordström (2009 s. 72). Vidare talas det om en tredje betydelsenivå, privata associationer. Varje människa, vid sidan av eller i samstämmighet med sociala normer och regler, utvecklar associationsfält baserade på individuella erfarenheter. Exempelvis påminnelser förknippade med situationer från sin barndom, en högst egen upplevelse (Lindgren & Nordström 2009 s. 72f).

Precis som mycket annat är tolkande av tecken oerhört beroende av kontext. Lindgren och Nordström (2009 s. 74ff) lyfter fyra kontexter, sändar- och mottagarkontext samt den inre och yttre kontexten. Sändarkontexten och sändare är synonymt med varandra, och handlar om subjektet bakom verket. Sändarrollen är ofta komplex och rymmer inte bara ett subjekt utan kan innefatta såväl uppdragsgivare, rådgivare som eventuella medarbetare (Lindgren & Nordström 2009 s. 74). Mottagarkontexten beskriver Lindgren och Nordström (2009 s. 76) som en social och språklig situation som påverkar tolkningen. Böcker läses ofta i ensamhet utan direkta kommentarer från andra människor. Teater och film upplever människor, för det mesta, tillsammans med andra. Vilket kan ge upphov till ifrågasättande, ny kunskap, diskussioner och erfarenheter (Lindgren & Nordström 2009 s. 76).

Objektets inre kontexten är relativ och förutbestämd av analytikern i fråga, beroende av undersökningens karaktär och analysens riktning. Lindgren och Nordström (2009 s. 75) menar att en förutsättning för att reda ut en inre kontext är att den kopplas samman med en yttre kontext. Med den yttre kontexten avses inte bara den inre kontextens omgivning, utan även sambandet mellan de två kontexterna (Lindgren & Nordström 2009 s. 75). För att exemplifiera kan vi föreställa oss en skulptur eller ett verk som står placerad i en offentlig miljö, då går det att urskilja två yttre kontexter. En tillfällig, exempelvis arrangemang eller händelser som omger verket under en begränsad period. Samt en permanent, med omgivande

byggnader och den fysiska utformningen i anslutning till verket eller skulpturen (Lindgren & Nordström 2009 s. 75). Lindgren och Nordström (2009 s. 76) avslutar med att påpeka att olika kontexter överbryggar varandra och påverkar den slutgiltiga tolkningen.

3.4 Återfotografi & Fotoelicitering

I texten *Rephotography for Documenting Social Change* beskriver författaren Rieger (2011) återfotografering som metod för att dokumentera sociala förändringar. Återfotografering används ofta för att studera förändringar i en kvalitativ kontext, då det i jämförelsen mellan de båda bilderna, går att identifiera uppenbara eller subtila ledtrådar om den förändrade karaktären av det sociala livet (Rieger 2011 s. 3). För att göra en jämförelse mellan två bilder så meningsfull som möjligt krävs det någon form av kontinuitet. Kontinuiteten i fråga kan variera, det kan handla om att fotografierna är av samma vy, eller att de spårar erfarenheter av samma eller liknande deltagare. Rieger (2011 s. 3) skriver att det även kan handla om att fotografierna följer utvecklingen av en viss funktion, aktivitet eller process över tid. Medan ett par av tidsmässigt ordnade bilder, det vill säga tidpunkt 1 och tidpunkt 2, skulle vara det minsta som behövs för att använda metoden går det att utöka med ytterliga tidpunkter. Tidpunkt 3 och 4, och så vidare, producerar en mer omfattande dokumentation över den eventuella förändringen som ägt rum och låter oss ta del av transformationen samtidigt som den faktiskt pågår (Rieger 2011 s. 3).

I texten beskriver Rieger (2011) exempel på sina olika studier och erfarenheter med återfotografering som metod för att studera sociala förändringar. En av studierna behandlade Ontonagon County, ett landsbygdsområde i den västra delen av Michigan, USA. Den huvudsakliga strategin för nämnda studie utgick från att återfotografera platser eller saker som tidigare hade dokumenterats. En systematisk dokumentation av den byggda miljön påbörjades år 1970 med en uppsättning av basfotografier. Basfotografierna bestod främst i vyer av gator, företag samt bostäder och skolor i de små samhällena som ingick i studiens huvudområde. Under år 1985 avslutades den första serien av återfotografier. Trots att tiden som förflutit mellan bilderna endast var 15 år, skriver Rieger (2011 s. 4) att förändringarna som skett i Ontonagon County var djupgående. Det mest uppenbara resultatet från studien visade att området synligt skiftat från ett tillstånd av expansion till ett på nedgång. I ett av de ursprungliga fotografierna från studien, taget 1970, går det att se samhället Rockland med tillhörande affärsdistrikt och butiker. Rieger (2011 s. 4f) skriver att det lilla affärsdistriktet i området en gång i tiden huserade ett eget postkontor, stadsdelsförvaltning och skolsystem. Trots att Rockland saknade övernattningsmöjligheter för eventuella turister, fanns det även två livsmedelsbutiker, två barer, en restaurang och en bensinstation. I det senare återfotografiet, taget femton år efter det ursprungliga fotografiet, har samma butiker stängt och reklamskyltarna syns inte längre till. Rieger (2011 s. 5) beskriver att år 1985 hade Rockland förlorat fyra av sina sex affärsverksamheter, skolan skulle stängas och en stor del av befolkningen hade lämnat. Enligt Rieger (2011 s. 5) hade

området förlorat sin ”tyngdpunkt” och betraktades nu mer eller mindre som en sovstad. Bildparet kom att bli symboliskt för en särskild typ av förändring, som gick att jämföra med flertalet andra platser runt om i Ontonagon County (Rieger 2011 s. 4).

En annan strategi som Rieger (2011 s. 4) tillämpade inom ramen för samma studie utgår inte från kontinuitet i form av fotografier vilka avbildar en specifik plats, utan erfarenheterna hos mänskliga deltagare i den sociala förändringsprocessen. Tillvägagångssättet består i att spåra så kallade vittnen, där deltagarnas biografier och erfarenheter bildar en länk mellan tidsmässigt ordnade sammanhang och särskilda händelser (Rieger 2011 s. 4). Rieger (2011 s. 4f) applicerade tillvägagångssättet vid ett försök att rekonstruera historien om tillväxten och sedermera nedgången av ett mindre samhälle vid namn Trout Creek, även det i Ontonagon County. Rieger (2011 s. 5) påbörjade sin undersökning och kom snabbt till insikt att de boende inte bevarat tillräckligt med information för att kunna bilda en uppfattning om det tidigare livet i Trout Creek. Dessutom hade flertalet av platsens verksamheter sedan länge förfallit eller försvunnit helt och hållet. Som av en händelse lyckades forskaren komma över en kopia av ett fotografi föreställande en lokal familj från området. Med hjälp av den 60 år gamla bilden kunde Rieger (2011 s. 7) identifiera familjen och ta kontakt med överlevande medlemmar. Efter flertalet intervjuer med lokala invånare kunde Rieger (2011 s. 7) konstatera att familjen Carlisles, avbildade i fotografiet, deltagit i flertalet aspekter relaterat till livet i staden.

Familjen var välkända av andra invånare och utgjorde därför idealiska informanter relaterat till stadens uppgång och nedgång. Bilder från familjens fotoalbum i kombination med bilder från tidigare studier utgjorde grunden för en extensiv fotoelicitering med Carlisles-familjen och andra invånare i staden. Rieger (2011 s. 7) tog nya bilder av familjen i det sammanhang som de verkar samt lever idag och med hjälp av samlingen fotografier och efterföljande intervjuer lyckades Rieger (2011) att rekonstruera historien om Trout Creek.

Ett annat exempel på tillämpning av fotoelicitering återfinns i texten *Elicitation of urban forest values from residents of Winnipeg, Canada* författad av Diduck, Duinker och Sinclair (2014), vilken syftade till att undersöka hur invånare i Winnipeg upplever och värderar sina stadsskogar. En stadsskog inbegriper mer eller mindre alla träd inom ett urbant område, oavsett om träden står i prydliga rader eller som solitärer, inryms alla offentliga och privata träd inom definitionen (Diduck, Duinker & Sinclair 2014 s. 922). Träd spelar en central roll i städers ekosystem, gällande såväl reglering av temperatur, minskning av koldioxidutsläpp som absorbering av andra luftföroreningar (Diduck, Duinker & Sinclair 2014 s. 922). De urbana skogarna skiljer sig avsevärt från inlandets skogar, där struktur och komposition, trädslag samt mångfald är några exempel på särskilda egenskaper. Diduck, Duinker och Sinclair (2014 s. 922) skriver att majoriteten av Kanadas invånare lever och verkar i större städer, vilket innebär att deras vardagliga interaktion med träd och annan grönsstruktur

ofta sker i staden och inte i den angränsande landsbygden. Diduck, Duinker och Sinclair (2014 s. 922) skriver att värderingar och föreställningar ligger till grund för mänskligt beslutsfattande, vilket poängterar vikten av att förstå hur invånarna i staden värderar de träd som står planterade i den urbana miljön. Metodiken för att kunna kartlägga invånarnas åsikter och synsätt varierade, en kombination av traditionella intervjuer, fotoelicitering, dagböcker och observationer i fält. Deltagarna i undersökningen fick bland annat en engångskamera till sitt förfogande med vilken dem fick i uppgift att fotografera vad dem tyckte bäst eller mest om på varje plats som besöktes (Diduck, Duinker & Sinclair 2014 s. 924). När platsobservationerna var över fick deltagarna ta med sig kameran hem och fotografera sådant som var av värde för dem men som inte ingick i det urval av platser som besöktes. Många tog bilder av sin egen trädgård, gata eller andra parker och offentliga platser runt om i Winnipeg (Diduck, Duinker & Sinclair 2014 s. 924). För att kunna diskutera det som avbildats på fotografierna anordnades uppföljande intervjuer. I det första steget av intervjuprocessen fick deltagarna gruppera sina fotografier i olika kategorier, hög, medel och låg vikt, relaterat till deras känslor och uppfattningar i förhållande till stadsskogen. Metoden gjorde det möjligt för deltagarna att förklara sitt fokus och det väsentliga i varje enskilt fotografi, vilket minimerade feltolkningar och eventuella missförstånd. Metoden möjliggjorde även för en utvecklande diskussion om de värden som hade avbildats i samtliga fotografier (Diduck, Duinker & Sinclair 2014 s. 924).

Resultatet av undersökningen visade att deltagarna värderade det estetiskt tilltalande inslaget av träd och annan grönstruktur. Det ger upphov till naturliga utrymmen i den byggda miljön. Ordet natur eller naturligt uttrycktes som det allra högsta värdet, vilket kan inbegripa en rad olika betydelser beroende på vem som tillfrågas. En intressant iakttagelse var att nästan inget av värdena relaterat till träd i urban miljö var av materialorienterad karaktär, det vill säga ätbara frukter eller bär. Snarare handlade det om personligt välbefinnande, individuella känslor och livskvalitet. Deltagarna kunde enas om och erkänna värdet i alla urbana skogslandskap, dock påverkade den rumsliga skalan deras värdepreferenser. Platser med tillgång till större grönytor och fler träd, samt mindre mänsklig inblandning eller interaktion, gav också upphov till ett högre värde. Undersökningen bekräftar att människor som lever och verkar i staden har en särskilt djup relation till träd planterade i den urbana miljön, då möjligheterna att uppleva skogarna i landsbygden är begränsade. Stadsskogarna stödjer ett kontinuerligt samspel mellan natur och samhälle (Diduck, Duinker & Sinclair 2014 s. 929).

Diduck, Duinker och Sinclair (2014 s. 929) beskriver fotoelicitering som ett särskilt viktigt verktyg i deras undersökning. Dels metodens förmåga att öka villigheten att delta och engagera sig i planering och förvaltning av stadslandskapet, dels för att det bidrog med aspekter av bekvämlighet och trygghet under intervjuprocessen. Deltagarna kunde öppna upp sig och hade lättare att sätta ord på sina upplevelser och känslor med deras egna

fotografier som utgångspunkt. Trots att fotoelicitering i undersökningen genomförd av Diduck, Duinker och Sinclair (2014) kom att utgöra en central och viktig del för att beskriva och sätta ord på deltagarnas värden och föreställningar beskriver Harper (2002) i texten *Talking about pictures: a case for photo elicitation* en nästan rakt motsatt upplevelse. Utgångspunkten för Harper (2002 s. 20) var att fotografera bönder med syftet att utforska fenomenologin i jordbruket. Intresset låg i att ta reda på hur jordbrukarna själva definierade deras mark, djuren på gården, mjölkning, jordbruksteknologins varierade roll, relationen med deras grannar och deras identitet som bönder. Fotografierna som avbildade arbetet på och olika aspekter av gårdarna vilka Harper (2002 s. 20) hade tagit lyckades inte framkalla några djupare reflektioner kring de problem eller frågeställningar som var av intresse. Harper (2002 s. 20) menar att fotografierna som producerats såg precis ut som bilderna i de många gårdsmagasin som återfinns i vardagliga livsmedelsbutiker. Bilderna hade inte lyckats bryta ramarna för jordbrukarnas normala vyer eller förnimmelser, det ledde inte till en reflekterande hållning gentemot de aspekter som tas för givet. Harper (2002 s. 20f) valde en annan riktning och visade istället flygbilder samt historiska fotografier, vilket ledde bönderna till att reflektera över särskilda gårdsstrategier och förändringsmönster. De historiska bilderna framkallade aspekter av det förflutna, vilket har stor betydelse för jordbrukets fortsatta utveckling och genast hade bönderna betydligt mer att säga (Harper 2002 s. 20f). Exemplet visar hur fotografier besitter möjligheten att frambringa en ny medvetenhet relaterat till personens sociala existens. Genom att

konfronteras med en ny vy av tidigare vardagliga upplevelser är det möjligt att dekonstruera sina egna fenomenologiska antaganden (Harper 2002 s. 21).

I texten *Photo-elicitation and the agricultural landscape: 'seeing' and 'telling' about farming, community and place* författad av Beilin (2005), beskrivs hur fotoelicitering möjliggör för en anspråkslös formulering av nära värderingar och förståelse för sitt liv i anslutning till landskapet. Deltagarna och sedermera även fotografierna i studien är, likt Harpers (2002) studie, olika familjer som lever och verkar i jordbrukslandskapet. Beilin (2005) argumenterar i texten för potentialen i fotoelicitering och menar att det är en deltagandeprocess där forskningsobjekten kan bli subjekt, vilka i sin tur är kapabla att ta fotografier som beskriver deras egna liv. Denna aspekt av deltagande inom fotoelicitering menar Beilin (2005) kan vara ett värdefullt verktyg för exempelvis framtida resurshantering. Elicitering gör det möjligt att utforska oro och djupa tankar i relation till såväl historiska aktiviteter som dagliga erfarenheter. Beilin (2005) argumenterar för att det är möjligt att prata om förändringsprocesser och förvaltning med utgångspunkt i visuellt material. Böndernas ansträngningar att förklara och förändra sin odlingspraxis är starkt kopplat till deras förhållande till landskapet. Genom att avbilda sitt vardagslandskap skildrar dem också komplexiteten i att vara en bonde, markägare och miljövardare. Gladdys, Glover och Stewart (2008) skriver i texten *Social Ethics of Landscape Change* om vikten av att förstå särskilda

intressenters värderingar för att utveckla en samhällsbaserad modell för landskapsplanering. Metoder och tekniker för att väcka engagemang eller underlätta diskursen om offentliga värden i relation till landskapsförändring är fortfarande i sin linda och planerare är i desperat behov av planeringsprocesser som kan representera enskilda intressenters värden. I studien tillämpar Gladdys, Glover och Stewart (2008) fotoelicitering med syftet att engagera medborgare i planeringsprocessen. Resultatet visar att tillämpning av fotoelicitering, i högre utsträckning än traditionella former av medborgardialog, möjliggör för en demokratisering av landskapsplanering. Det finns aspekter av metoden som bidrar till utjämning av eventuella maktförhållanden mellan forskare och informant. Genom att fokusera på informanternas berättelser och upplevelser är det möjligt att etablera en vidare förståelse för att deras berättelser är intimt förknippade med olika värden som återfinns i landskapet. Metoden är betydligt lättare att använda för att etablera en tydlig representation av landskapet, till skillnad från att ställa traditionella och öppna frågor om landskapsvärden eller markanvändning. Metoder som möjliggör för en tydlig representation av värden underlättar för allmänheten att dela med sig av personliga historier kopplade till exempelvis deras vardagslandskap. Gladdys, Glover och Stewart (2008) skriver att trovärdigheten hos dem som delar med sig av sina berättelser inte går att ifrågasätta, deras upplevelser är subjektiva men övertygande och på riktigt.

4. MALMÖ BREDER UT SIG

4.1 Nulägesbeskrivning

Malmö som stad befinner sig fortfarande i en övergångsfas, från tidigare industristad till kunskapsstad. Kockumskranen, symbolen för den starka arbetarrörelsen skeppades till Sydkorea och till dess räddning steg arvtagaren och den nya symbolbäraren för Malmö, Turning torso. Det nya Malmö är inte på något sätt immun mot omvärldens hiskeliga förändringstakt. Hur hanterar Malmö stad den kontemporära problembilden präglad av klimatanpassning och framför allt, hur planerar kommunen att hantera stadens expansion?

Den övergripande strategin och ledmotivet för utvecklingen av staden, presenterad även i inledningen av arbetet, bygger på nödvändigheten av att växa inåt (Malmö stad 2014 s. 19). Väldigt lite vatten tycks ha runnit under broarna då tidigare stadsplanechef Gunnar Lindman uttryckte sig på ett liknande vis redan under sin tid för arbetet med *Generalplan för Malmö 1956-70* (Länsstyrelsen Skåne Län & Malmö Kulturmiljö 2004). Lindmans ambition var att förtäta och bygga samman Malmö, utan att för den delen etablera förorter belägna långt från centrum. Tanken var att, oavsett var man bodde i staden, skulle det vara möjligt att cykla till sitt

arbete. Dessutom var Lindman angelägen att koncentrera bebyggelsen innanför ringvägarna för att spara den bördiga åkermarken som angränsar staden (Länsstyrelsen Skåne Län & Malmö Kulturmiljö 2004 s. 17).

Liknande tankar och ambitioner presenteras i den aktuella översiktsplanen, där meningar som ”att läka samman staden” & ”bryta mentala och fysiska barriärer” är frekvent förekommande (Malmö stad 2014, s. 5ff).

Det finns en uttalad och nedtecknad utvecklingslinje som bestämt hävdar att Malmö stad inte ska växa utanför den Yttre Ringvägen (Malmö stad 2014 s. 7). Resurser ska sparas genom att staden blir tätare. Strategin ämnar att spara tidigare obebyggd mark vid exploatering och därmed bevara unika kvaliteter och naturvärden som ofta återfinns i det landskap som angränsar staden. En annan viktig punkt i översiktsplanen behandlar naturresurser, dit räknas bland annat grundvatten och jordbruksmark.

Malmö stad (2014 s. 52) skriver att naturresurserna inom kommunen ska användas på ett sådant sätt som kan främja en långsiktig hushållning.

Jordbruksmarken är en av kommunens viktigaste resurser, i linje med det vill Malmö stad (2014 s. 17) att utbytet mellan land och stad ska öka.

Genom bevarande av kulturmiljöer och landskapskvaliteter ska malmöbornas möjligheter till att uppleva och besöka landsbygden utvecklas. Vidare beskriver Malmö stad (2014 s. 53) värdet av landsbygden och det intilliggande jordbrukslandskapet. Framför allt handlar det om bevarande av funktioner eller strukturer som vittnar om landskapets historia. Många stadsbor saknar en vardaglig interaktion med landsbygden

och den historiska kopplingen skulle kunna utgöra en bidragande faktor till en ökad förståelse och kunskap relaterat till jordbrukslandskapet (Malmö stad 2014 s. 53).

Även Malmö stad (2014 s. 53) har identifierat den egendomliga situation som det stadsnära landskapet befinner sig i, där intressen som exempelvis matproduktion och kommersialisering samt bevarande och exploatering står i konflikt med varandra. Landsbygden besitter potentialer som behöver utnyttjas bättre, ett mål är att landsbygden ska bli en del av den rekreationella utvecklingen. Malmö stad (2014 s. 53) vill stärka sambandet mellan land och stad för att kunna attrahera en bredare målgrupp för friluftsliv och utflykter. Därav måste eventuella förändringar ske med oerhörd försiktighet, för att bevara det öppna landskapets karaktär samt viktiga natur- och kulturvärden (Malmö stad 2014 s. 53).

En särskild utmaning vad gäller förtätning består i hanteringen av stadens naturvärden och grönsstruktur. Malmö stad (2014 s. 20) menar att en tät stad nödvändigtvis inte behöver betyda en mindre grön stad, kanske till och med tvärtom. Ännu verkar det saknas konkreta verktyg för att genomföra förtätningsåtgärder i kombination med utbyggnad av grönsstruktur. I rapporten *Grönytor och grönområden i tätorter* från Statistiska Centralbyrån (2010) presenteras bland annat siffror för andelen hårdgjord yta i olika tätorter. Fördelning av den hårdgjorda ytan består i huvudsak av

byggnader men även vägar, trottoarer och gator. I Malmö utgörs 49 procent av tätorten av hårdgjord yta, jämförelsevis är den högsta siffran på listan 51 procent och den lägsta 25 procent (SCB 2010 s. 10, 12). Givetvis är andelen något missvisande då tätorterna på listan besitter olika förutsättningar, dock kan det tolkas som en tydlig antydning på riktningen för stadens utveckling. Malmö stad har pekat ut jordbrukslandskapet som värdefulla områden, vilka ofta är välbevarade med hög biologisk mångfald och med ett säregnet estetiskt uttryck (2014 s. 53). Trots det saknas ännu viktiga målpunkter och möjligheter till rekreativa upplevelser, främst då det storskaliga jordbruket tar mycket av utrymmet i anspråk (Malmö stad 2014 s. 53).

År 2015 publicerades *Fördjupning av översiktsplan för södra Hyllie* av Malmö stad. I dokumentet presenteras platsspecifika exempel på hur Malmö planerar att implementera översiktsplanens visioner gällande mötet stad och land i södra Hyllie. Planområdet som avhandlas i publikationen kommer enligt Malmö stad (2015 s. 5) att spela en avgörande roll för Hyllies övergripande attraktivitet. Förslaget är baserat på en stadsbyggnadsidé som i stor utsträckning ska bidra till att stärka Hyllies identitet, bevarande av kulturhistoriska miljöer och goda förutsättningar för biologisk mångfald. I huvudsak består planområdet idag av högkvalitativ jordbruksmark och värdefulla miljöer som vittnar om historiens vingslag. Vid färdigställandet kommer området att husera 3000-4000 bostäder och lika många arbetsplatser (Malmö stad 2015 s. 5).

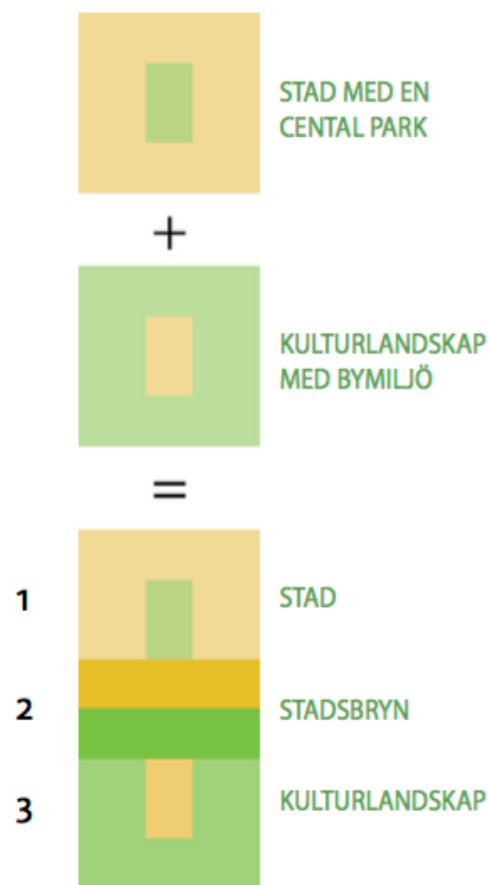

Bild 3: Stadsbyggnadsprincip för utbyggnadsförslag i södra Hyllie. Källa: Malmö stad 2015 s. 5.

I Bild 3, hämtad från *Fördjupning av översiktsplan för södra Hyllie* (Malmö stad 2015 s. 5), introduceras den övergripande stadsbyggnadsprincipen för den nya stadsdelen. Här lanseras också begreppet "stadsbryn" som ett samlingsord och en beskrivning av mötet mellan den täta staden och

kulturlandskapet. Malmö stad (2015 s. 13) skriver att mötet mellan stad och landskap ska dramatiseras i detta stadsbryn. Stadsbrynet föreslås utgöras av ett södervänt stadsområde med kringliggande natur. Landskapskvaliteter ska koncentreras i en naturaxel och bebyggelsen karaktäriseras av variation som grupperas i små kvarter med olika former som reflekterar naturens fria former. Utanför den nuvarande stadsmiljön återfinns Vintrie medeltida bytomt, en viktig länk mellan det förhistoriska landskapet och det nutida (Malmö stad 2015 s. 8). Denna bytomt ska närmas med försiktighet och fyllas i med småskalig bebyggelse av lantlig karaktär. Malmö stad (2015 s. 13) menar att den kulturhistoriskt värdefulla miljön är avgörande för det stadsnära kulturlandskapets attraktivitet, vilket innebär att det endast kommer bli möjligt att uppföra ett litet antal byggnader. Dessutom ska varje potentiellt tillägg vara individuellt utformat för den specifika platsen.

Ett av de övergripande inriktningsmålen behandlar den goda jorden som ofrånkomligen försvinner i takt med utbyggnaden. Den bördiga jorden är en viktig naturresurs vilket innebär att området initialt redan besitter ett högt värde och staden måste därefter ha höga ambitioner för den stadsmiljö som byggs (Malmö stad 2015 s. 8). Strategierna för att hantera stadsdelens möte med jordbrukslandskapet är flera i antalet, däribland nämns att det ska byggas tätt för att hushålla med marken och det ska skapas förutsättningar för urban odling. Andra strategier stipulerar även att det ska finnas parker, bostadsgårdar och andra platser med mycket

grönska. För att kunna dra nytta av det stadsnära landskapet måste det etableras en stark gräns som hindrar staden från att spilla över i det angränsande landskapet. Malmö stad (2015 s. 32) vill därför etablera en naturaxel som tillsammans med bebyggelsen bildar stadsbrynet, där naturen letar sig in i bostadsområdena och människorna ut i naturen (se Bild 4).

Enligt Malmö stad (2015 s. 34) krävs två särskilda förhållanden för att det stadsnära landskapet ska bidra med värden till den angränsande stadsbebyggelsen. Det första är att kulturlandskapet måste kunna utvecklas och det andra är att det måste göras tillgängligt. Utvecklingen av det stadsnära landskapet jämförs i *Fördjupning av översiktsplan* med en skiftesreform som går baklänges. Vintrie by, söder om Hyllie station, ska återbefolkas, fler odlare, mindre enheter, mer ängsmark och mer natur. Bytomten ska försiktig utvecklas med småskalig bebyggelse längs befintliga grusvägar samtidigt som nya funktioner behöver kunna inrymmas i byggnader som förlorar sin primära funktion när jordbruket sedermera försvinner. Mindre stigar och grusvägar kommer att bli nödvändiga för att bidra till att göra det tidigare jordbrukslandskapet tillgängligt. För att bevara bymiljöns karaktär och för att undgå en uppblandning med den framtida stadsbebyggelsen ska planområdet hållas fritt från byggnation i såväl öst som väst. De ytor som då gapar tomma föreslås fyllas med odling av olika slag, ängsmark eller hagar för djur (Malmö stad 2015 s. 34).

Bild 4: Planområde och illustrationsplan för södra Hyllie. Källa: Malmö stad 2015 s. 38.

En företeelse som kommit att bli ett ledord för utvecklingen av stadsdelen är odling. Odling ska präglade planområdet, man ska kunna bo centralt och fortfarande odla, ett ”rurbant” liv skriver Malmö stad (2015 s. 34). Den planerade odlingen kommer i huvudsak att lokaliseras till Vintrie by med kringliggande ytor. Det som idag är ett fåtal odlare ska ersättas med många och värden som rekreation och natur ska bli centrala element vid sidan av produktionen (Malmö stad 2015 s. 34).

4.2 Återfotografering

I följande avsnitt presenteras det primära empiriska materialet för studien. En kort introduktion av det valda delområdet följs av återfotografering. Den inledande presentationen syftar till att placera de efterföljande bilderna i ett större sammanhang. Fem bilder presenteras för varje delområde och under respektive bild följer en beskrivning av platsen där fotografiet är taget. Efter beskrivningen, vilken reflekterar min subjektiva tolkning av bilden, följer en sammanställning av den diskussion som ägde rum under den genomförda fotoeliciteringen.

4.2.1 Hyllievång

Redan sedan 1960-talet har det funnits långt gångna planer som yrkat på en exploatering av södra Malmö. Det va först i samband med ett verkställande beslut relaterat till Citytunneln som ambitionen i verklighet tog form (Malmö stad 2017b). I flera olika omgångar sedan dess har planer för att bebygga området presenterats (Tykesson & Magnusson Staaf 2009 s. 271). I norr angränsar stadsdelen till Holma och Kroksbäck, två områden konstruerade inom ramen för miljonprogrammet, som med tydlig trafikseparering idag står i bjärt kontrast mot den hypermoderna miljön etablerad i söder. Hyllievång angränsar även till Lindeborg i öst och söderut återfinns den Yttre Ringvägen och vidare Söderslätt. Ett platt och öppet landskap som sträcker sig så långt ögat kan nå. Hyllie vattentorn, som uppfördes 1972, har kommit att bli ett kännetecken förknippat med den nya stadsdelen (Tykesson & Magnusson Staaf 2009 s. 82). Fram till det att man tog det första spadtaget för Citytunneln stod vattentornet fortsatt allena i den obebyggda jordbruksmarken. Enligt Malmö stad (2017b) själva är ambitionen att Hyllievång ska bli en blandstad som sjuder av liv. Med sin handel, bostäder, hotell och servicefunktioner är målet enligt Malmö stad (2017b) att Hyllievång ska bli Öresundsregionens klimatsmartaste stadsdel. Vid färdigställandet beräknas hela utbyggnadsområdet inrymma 12 000 bostäder samt lika många arbetsplatser (Malmö stad 2017b). Det är en stadsdel som har kommit att få representera det nya Malmö och bilda stadens tredje centrumområde. Hyllievång balanserar fortsättningsvis på gränsen mellan kringliggande

åkermark och den urbana miljön, vilket ytterligare förstärks av faktumet att det tar fem minuter att röra sig från Apple Store till högklassig bruksbar jord.

Bild 5: Karta över Hyllievång. Markerad med position och tillhörande riktning för samtliga bildpar.

4.2.2 Vattentornet

Bild 6: Vattentornet i Hyllie 1977. Fotograf: Hans Runesson/Bilder i Syd.

Bild 7: Vattentornet i Hyllie 2017. Fotograf: Tim Bergqvist

Det är oundvikligen så att blicken omedelbart fixeras på det som i modern tid kommit att bli ett av Malmös främsta landmärken, Hyllie vattentorn. En ikonisk siluett med en form som har liknats vid såväl en svamp, ett ufo och som ett tefat. På originalfotografiet från 1977 och nedanför vattentornet går det att föreställa sig hur spannmålet vajar i den inte sällan hårda vinden från Söderslätt. Vad beträffar det som återfinns i förgrunden går det att dra den något hastiga slutsatsen att det ser ut som en relativt stillsam plats. Möjligen är det inte en plats anpassad för att husera mänsklig aktivitet i form av rekreation eller kontemplation men ett brukande av jorden för mänsklig försörjning. Trots att ett brukande av jorden i högsta grad påverkar tillgängligheten till fots ser det i mitt återfotografi nästan mindre öppet och framkomligt ut. I bakgrunden går det att skymta stadsdelen Kroksbäck, som med sina lägenhetskomplex tidigare satt på första parkett invid gränsen till jordbrukslandskapet i söder. Originalfotografiet må se relativt innehållslöst ut vid en första anblick, men precis som i fallet med *Blue Monochrome* av Yves Klein från 1961, kan skenet bedra. Vid jämförelser av originalbilden och återfotografiet vittnar tiden som förflutit däremellan onekligen om en omställning och en fortsatt pågående förändringsprocess. I återfotografiet är det uppenbart så att det är någonting annat än spannmål som växer och gror. Bara genom att fokusera på det vänstra hörnet av bilden går det utan tvivel utläsa att det verkar finnas en större plan för området kring vattentornet. I bakgrunden går det inte längre att se den långa av lägenheter som återfinns i originalfotografiet. Flertalet nya byggnader verkar numera skymma delar av Kroksbäck, med fasader som för tankarna

till Västra hamnen och den stadsbyggnadsprincip som tillämpades där. Det går inte heller att undvika den kanske största förändringen som bildparet lyckats fånga, byggnationen av Citytunneln. Ett oerhört ambitiöst kommunikationsprojekt som satt en omedelbar prägel vad gäller platsens markanvändning. En satsning som inneburit större rörlighet i Öresundsregionen och en koppling vidare mot kontinenten. Både det upplevda och det fysiska avståndet till vattentornet tycks därefter ha ökat.

Bildparet vilket porträtterar vattentornet i Hyllie var det första av tio par som fokusgruppen fick ta del av. Faktumet att det var den första blev uppenbart vid den inledande diskussionen. Gruppen kom initialt överens om att platsen inte hade genomgått några större förändringar mellan åren 1977 och 2017. Gruppen konstaterade att den mest övergripande och uppenbara förändringen bestod i det som hade utspelat sig i förgrunden. Spannmålet har kommit att bli ersatt med någonting annat, grus och ogräs. Det tog några minuter av iakttagande och granskande från gruppen för att notera ytterligare förändringar på platsen. Därefter kunde gruppen rada upp flertalet större och mindre förändringar som har kommit att påverka platsen. Någon i gruppen lyfte byggnationen av Citytunneln och någon annan kom att intressera sig för det som återfanns i bakgrunden av de båda bildparen. Det fanns ett uppenbart intresse från gruppen av att veta mer om platsens funktion och dess vidare användning. Framför allt blev den fysiska strukturen bortom vattentornet av betydelse för diskussionen, det vill säga kopplingen mellan den nyetablerade stadsdelen

och den äldre i form av Kroksbäck. Ett bildpar som vid en första anblick endast bestod av en utmärkande och betydande förändring i platsens markanvändning kom efter en stunds diskussion att öppna upp sig. Samtalet kom att handla mer och mer om det kringliggande landskapet, än det som egentligen avbildades i den ursprungliga vyn. Exempelvis hur byggnationen av Citytunneln har kommit att påverka expansionen och utvecklingen av Malmö som helhet. Vid en sammanfattande genomgång av gruppens reaktioner och generella tankar kring bildparet konstaterade deltagarna att det tog en stunds beskådning och analyserande för att upptäcka mindre men fortfarande betydande detaljer. Vyn som avbildades fungerade med andra ord som en god grund för en vidare diskussion. Efter att gruppen enats om att vyn avbildad i återfotografiet såg ut som en plats förbered för vidare expansion kom större diskussioner att präglade samtalet. Förändringen som skett mellan de båda bilderna antog alltså betydligt större proportioner och gruppen reflekterade över graden av påverkan i ett större perspektiv än platsen som bildparet avbildar.

4.2.3 Hyllievångsvägens vändplats

Bild 8: Hyllievångsvägen. Fotograf: © Tyke Tykesson

Bild 9: Hyllievångsvägen 2017. Fotograf: Tim Bergqvist

En vändplats brukar vanligtvis vittna om ett slut, en blockering och ett absolut stopp i den byggda miljön. Hit men inte längre. Hyllievångsvägens vändplats utgjorde inte bara ändpunkten för en busslinje men också slutstationen för staden och det vi traditionellt förknippar med det urbana. Till skillnad från flertalet andra återfotografier i studien, som påvisar förhållandevis små förändringar, konstaterar det här bildparet en oerhörd transformation. Från att ha varit en stängd återvändsgatan har platsen plötsligt öppnat upp sig både fysiskt och mentalt. Den tidigare predestinerade användningen av platsen ställer numera eventuella användare eller besökare inför flertalet valmöjligheter. Idag förgrenar vägen sig vidare genom det nät av gator som förbinder staden som helhet. I bakgrunden av originalbilden står åtskilliga träd och buskar planterade, i återfotografiet fokuseras blicken snarare på byggnaden med den färgglada fasaden. Denna glasbeklädda solitär avslöjar inte bara en uppenbar fortsättning av den fysiska strukturen utan även en etablerad koppling mellan de båda stadsdelarna. Med utgångspunkt i återfotografiet går det att förstå sig hur den nya sträckningen av gatan till slut tar en till Hyllie och det nya delområdet. Busshållplatsen finns fortsättningsvis kvar men en kvalificerad gissning är att busslinjen fått en ny sträckning, vilket kan innebära nya möjligheter att ta sig vidare till viktiga mål- och kommunikationspunkter etablerade i Malmös tredje centrum. Detta bildpar visar sannerligen på en expansion, ett tydligt slut som plötsligt har kommit att få en fortsättning. För en utomstående betraktare, utan någon större lokalkännedom, är symboliken av bildparet kanske inte större än det jag beskrivit alldeles ovan. För en person som är från Malmö eller rentav

bor i närheten, med en uppfattning om platsen och förutsättningarna som präglar den, kan bildparet komma att symbolisera en brytpunkt eller rentav en brygga mellan det gamla och det nya.

Samtliga deltagare som närvarade i fokusgruppen är utbildade inom någon form av fysisk planering. Må så vara på olika orter och olika utbildningar, men denna gemensamma nämnare blev oerhört framträdande under samtalet för bildparet ovan. Instinktivt påbörjades en diskussion gällande gatans ursprungliga som nya dragning och efterföljande konsekvenser av de båda. Det talades om nya kopplingar till omgivningen och större möjligheter för mobilitet. Gatans utformning stod i fokus för merparten av diskussionen och hur nämnda form har kommit att påverka platsens användning. Efter en stund förflyttades samtalet till att behandla övergripande frågeställningar och funderingar relaterat till fenomenet trafikseparering. Trots den nya utformningen av gatan kvarstår ett åtskiljande av de olika trafikslagen på platsen. En av deltagarna uppmärksammade de övriga på en upptrampad stig längs med den västra trottoarkanten i återfotografiet. I originalfotografiet återfinns på samma plats som den upptrampade stigen istället en utplacerad markbeläggning. Konsensus och slutsatsen hos gruppen var att den nya utformningen försämrat de redan undermåliga förutsättningarna att kunna röra sig till fots längs med gatan. Således kom även platsens trafikhierarki att avhandlas. Nya iakttagelser och intryck från bildparet ledde samtalet vidare från ämne till ämne, framför allt relaterat till fysisk

utformning och den byggda miljön. Även historiska aspekter presenterades och diskuterades, framför allt stadsplaneringsideal likt trafikseparering som genom åren kommit och gått. Till skillnad från det första bildparet, vyn för Hyllie vattentorn, var den tillhörande bakgrunden för Hyllievångsvägen inte lika intressant. Snarare stod förgrunden för huvuddelen av diskussionen. Möjligen kan det bero på att platsens förändring är så pass iögonfallande och omedelbar redan i förgrunden. Samtliga individer i gruppen hade mer eller mindre kännedom om platsen sedan tidigare och flertalet frågor samt funderingar behandlade även den kringliggande miljön. Precis som i fallet med bildparet som avbildar Hyllie vattentorn diskuterades den aktuella kopplingen mellan de båda stadsdelarna, Kroksbäck och Hyllie.

4.2.4 Centrum från söder

Bild 10: Hyllie centrum sett från söder 2012. Fotograf: © Maria Nyman- Moritz.

Bild 11: Hyllie centrum sett från söder 2017. Fotograf: Tim Bergqvist.

Fem år kan tyckas vara en relativt kort tid, kanske inte i relation till en fjärils komprimerade levnadslängd och kanske inte heller beträffande en stadsdel som är under expansion. Under de fem åren som förflutit mellan de båda fotografierna är förändringarna otvivelaktigt tydliga. Den vy som år 2012 mötte betraktare söderifrån är i återfotografiet borta. Vyn bestod ursprungligen av en slags insyn i det etablerade stationstorget. Det går att föreställa sig hur det gick att se människorna som rörde sig kring arenan och de andra närliggande kommersiella verksamheterna. Vattentornet stoltserade tidigare i bakgrunden men skymms nu av en kontorsbyggnad med arkitektoniskt moderna förtecken. De högar av sand som ligger tippade framför byggnaden antyder på något sätt att den bruna jorden i förgrunden av återfotografiet lever farligt. Det vill säga, stadsdelen verkar vara på väg ytterligare några steg utåt och följer utbyggnaden samma mönster som bildparet påvisar kommer åkermarken inte att skonas. ”Mycket vill ha mer” är ett ordspråk som ofta används raljerande över hur de redan ekonomiskt starka i samhället ständigt vill utöka sina tillgångar. Känslan som infinner sig vid analys av bilderna är densamma. Bildparet visar att det finns en harmoni i det som en gång avbildades i originalbilden, vilken är omintetgjord i den senare bilden. Det finns en öppenhet i stationstorget från 2012, en sträckning av siktstråk från Citytunneln till jordbruksmarken. Bildparet visar på hur flyktig gränsen mellan stad och land har kommit att bli. En ständig strävan efter förnyelse och tillväxt i kombination med ökad urbanisering gör att gränsen ständigt hamnar i ett tillstånd av reträtt. Bara fem år har passerat mellan de båda

fotografierna, men redan har gränsen förflyttats ytterligare ett steg ut i åkermarken.

Hyllie centrumområde sett från söder kom att bli det första bildparet som orsakade en del förvirring i fokusgruppen. Efter en stunds betraktande och en kort diskussion kom deltagarna gemensamt fram till att skillnaden mellan vädret på de båda fotografierna gav upphov till helt olika upplevelser. Den betydligt ljusare tonen av himmelsblått i återfotografiet gör det avsevärt mycket svårare att navigera och passa in olika för- och bakgrundsobjekt. En av deltagarna menade att problemet snarare låg i diskrepansen mellan färgerna i förgrunden. I originalfotografiet är förgrunden olika nyanser av grönt medan den bruna jorden dominerar återfotografiet. Sanningen är kanske att båda avvikelserna påverkade deltagarna och sedermera även den initiala analysen av bildparet. Skillnaderna bilderna emellan blev tillräckligt stora för att man som betraktare tappar fokus och tvingas revidera bildernas överensstämmelse. Efter den initiala kalibreringen flyttade deltagarna fokus till den förändring som ägt rum under de fem år som skiljer bilderna åt. Genast kom den nya kontorsbyggnaden, som numera skymmer sikten för vattentornet, på tal. Ett störande inslag var samtliga deltagare rörande överens om. Gruppen var även enig om att originalbilden såg betydligt mer harmonisk och tilltalande ut än återfotografiet. En av deltagarna menade att torget och den kringliggande fysiska miljön i den ursprungliga bilden såg ut som en visionsbild, snarare än ett fotografi. Den gröna förgrunden ser ut som en

integrerad del av stadsdelen, där staden välkomnar jordbruksmarken med en öppen och platt struktur, som en reflektion av landskapet utanför. Fokusgruppen delade analysen gällande marken i förgrunden av återfotografiet, det är uppenbart att jordbruksmarken är säkrad för nästa etapp av stadsdelen.

Under ett besök i Hyllie, med de fem bildparen från stadsdelen i väskan, träffade jag på en kvinna som fick ta del av mina fotografier. Möjligen var det som av en omedveten provokation jag rörde mig inne på det stora kommersiella dragplåstret i området. Jordbruksmarken går att se genom de oerhörda glaspartierna i restaurangavdelningen, det är så nära men ändå så långt bort. Det fysiska avståndet må vara kort men upplevelsen är att det är två helt skilda världar. Sådär i efterhand kan jag tycka att det bidrog till en spännande dynamik när jag väl talade med människor inne i och kring butikerna. Även om dem som tillfrågades att kommentera bilderna kanske inte reflekterade över samma närhet vill jag tro att det adderade någonting. Jag visade bilderna för kvinnan, som själv bodde i de centrala delarna av Malmö, och hennes initiala reaktion var att det under kort tid hade hänt väldigt mycket. Trots att hon inte bodde i Hyllie spenderade hon merparten av tiden i stadsdelen, då det visade sig att hon arbetade i en butik på köpcentret. Jag fortsatte att bläddra bland de fem bildparen över området utan att få någon direkt reaktion. Jag frågade om hon kände igen platserna som avbildades i fotografierna och det gjorde hon. Det som ställde till det var att några av de ursprungliga fotografierna

var så pass gamla att hon hade svårt att känna igen vyn. Efter en stund verkade det som om att bilderna fått sjunka in och jag började ställa frågor relaterat till utvecklingen av stadsdelen som helhet. Kvinnan menade att det var kul att Malmö växer och utvecklar ett nytt centrumområde. Hon hade tidigare inte reflekterat över att samma utveckling har skett på bekostnad av någonting, andra värden. Vi stannade upp vid originalbilden över vattentornet (se *Bild 6*) och talade om faktumet att det som återfinns i förgrunden, i takt med exploateringen av området, har försvunnit. Kvinnan menade att hon inte hade någon relation till området sedan tidigare, hennes bild och föreställning av Hyllie är mer eller mindre den som etablerades i samband med utbyggnaden. Trots att åkermarken går att se från såväl köpcentret som stationstorget, är det inte ett brukande av jorden som hon förknippar med Hyllie.

Med anledning av att kvinnan arbetade i en butik inne på köpcentret talade hon även om vikten av att stadsdelen tillåts att växa ytterligare. En ökad attraktivitet för området som helhet kan på lång sikt betyda att hon får behålla sitt jobb. Citytunneln, som förändrat markanvändningen avsevärt, var en viktig kommunikationsnod konstaterade kvinnan när jag visade bilderna över stationstorget (se *Bild 12 & 13*). Framför allt har det kommit att bli en stor konkurrensfördel då majoriteten av butikerna i Köpenhamn är stängda på söndagar medan de kommersiella verksamheterna i Hyllie har öppet. Kvinnan tyckte att det var intressant att ta del av fotografier som avbildar några av hennes vardagliga vyer.

Eftersom att hon befinner sig i stadsdelen så ofta menade hon att det är svårt att se hur området växer. Genom bildparen blev det plötsligt mycket lättare. Kvinnan menade att hon sällan hinner stanna upp och reflektera över nya byggnaderna eller element i den byggda miljön, till slut blir allt bara en del av vardagen. Plötsligt har någon rest en ny hotellbyggnad och efter en vecka upplevs samma byggnad ha stått i området sen för alltid. Jag avslutade med att fråga henne om hon tror att det finns något slut för expansionen eller kan staden bli hur stor som helst? Hon var övertygad om att utvecklingen någon gång kommer att stagnera, möjligen inte inom en snar framtid, men det måste finnas en gräns. Gränsen var däremot betydligt svårare att definiera.

4.2.5 Stationstorget

Bild 12: Hyllie station 2012. Fotograf: © Maria Nyman- Moritz.

Bild 13: Hyllie station 2017. Fotograf: Tim Bergqvist

Stationstorget i Hyllie har kommit att bli en viktig målpunkt i Malmös nya centrum. Med kopplingar ut i Skåne, Sverige, Danmark och vidare mot kontinenten. Hyllie hade inte varit stadsdelen den är idag utan Citytunneln. Den ursprungliga bilden visar omgivningen kring den etablerade stationen och delar av det tillhörande torget. Mobilitet och kommunikation ger inte bara upphov till rörelse utan även en fysisk miljö där människor ska verka och leva. Fotografiet från 2012 visar på ett öppet stationstorg, endast flankerat av två byggnader som i bottenvåningen verkar rymma diverse kommersiella verksamheter. Ovanför, på resterande våningarna, återfinns kontorslokaler som huserar flertalet olika företag. Utöver slitaget på övergångsstället i förgrunden är den vertikala förändringen den mest påtagliga som bildparen visar. I bakgrunden av återfotografiet syns nu en grönspräcklig eller turkos koloss som inte får plats i den ursprungliga vyn. Byggnaden som skjuter i höjden komplementeras av en betydligt lägre konstruktion, vilken syns längs återfotografiets högra kant. Den nya byggnationen har i stor utsträckning sett till att rama in torget och i med denna inramning har den ursprungliga känslan av öppenhet försvunnit. I originalfotografiet syns en fortsättning, främst i form av de träd som står planterade bortom det kompaktdisk-liknande stationstaket. Det går inte längre att se spår av det som antyder att det finns någonting bortom den nyetablerade fysiska strukturen. I återfotografiet möts besökare istället av en fasad tillsynes inspirerad av antikens kolonner, utan någon uppenbar fortsättning. Originalfotografiets byggnader med sina fem till sju våningar förevisar en relativt mänsklig skala. Framför allt framstår byggnaderna som mänskliga i förhållande till den nya byggnad som återfinns i

bakgrunden av återfotografiet. Bara faktumet att hela konstruktionen inte är möjlig att se i den ursprungliga vyn skvallrar om en byggnadshöjd som överträffar det mesta på platsen.

Likt föregående bildpar, 4.2.4, tog deltagarna i fokusgruppen god tid på sig vid den inledande analysen av de båda fotografierna. Till skillnad från analys av tidigare par, där deltagarna hade svårare att identifiera överensstämmande objekt, hade dem nu svårt att urskilja eventuella förändringar. Det första som slog en av deltagarna var det slitaget som flertalet detaljer i den fysiska miljön fått utstå under åren. Efter en stunds betraktande och som av en uppenbarelse, uppmärksammade deltagarna den allra största och mest signifikanta omvandlingen kring stationstorget. Byggnationen av flervåningshuset i fråga, har inte bara flyttat gränsen för stadsdelen ytterligare utan även påverkat livet på platsen. En av deltagarna menade att såväl den höga som den låga byggnaden har bidragit till att öka en rumslig känsla. De nya byggnaderna har ramat in platsen kring stationstorget och kan möjligen vara bidragande till förmildrande omständigheter vad gäller väder och vind. Fokusgruppen verkade imponerade av överensstämmelsen mellan originalfotografiet och återfotografiet. Diskussionen gick därefter över till en fråga om vikten av tillförlitlighet vid återfotografering. Gruppen talade vidare om hur de, förhållandevis, små förändringarna underlättade för jämförelser bilderna emellan. Till skillnad från tidigare bildpar krävde bilderna från stationstorget inte lika mycket av betraktaren. Båda fotografierna var lätta

att ta till sig och det gick snabbt att känna igen platsen med tillhörande för- och bakgrundsobjekt. En av deltagarna lyfte återigen frågan om väder och svårigheten med att identifiera vilken årstid och vilket potentiellt klockslag ett fotografi är taget.

4.2.6 Mot Kroksbäcksparken

Bild 14: Utsikt mot Kroksbäcksparken. Källa: © Stadsbyggnadskontoret Malmö stad

Bild 15: Utsikt mot Kroksbäcksparken 2017. Fotograf: Tim Bergqvist.

Bildparet ovan lämnar vid en första anblick ett intryck av att vara rörig och besvärlig att ta till sig. Originalfotografiet avbildar vyn från Hyllievång mot de omtalade kullarna vid startpunkten för Kroksbäcksparken. Miljonprogrammets karaktäristiska drag lyser med sin närvaro i bakgrunden av originalfotografiet. Ett monotont och enhetligt bebyggelsemönster som verkar återupprepa sig själv även bakom kullarna. Information gällande tidpunkten för originalfotografiet saknas, dock utstrålar området i bakgrunden en känsla av aktualitet. Det ser nästan nytt och oanvänt ut. Möjligen är det så att eventuella betraktare blir vilseledda av det som återfinns i förgrunden. Känslan är att fotografiet avbildar ett större utbyggnadsområde och en vidare utveckling som ännu inte tagit vid. Känslan förstärks ytterligare av de schaktmassorna som utgör kullarna, vilka skulle kunna misstas för att vara en tilltänkt utfyllnadsreserv för vidare expansion av området. I återfotografiet går det snabbt att avfärda dessa tankar, då kullarna alltjämt står kvar. Mycket av det som återfinns i bakgrunden överrensstämmer med originalfotografiet. Känslan och upplevelsen av miljonprogrammet kvarstår i återfotografiet, trots att flertalet nya byggnader skymmer den ursprungliga vyn. En större byggnad i vitt har tagit över utsikten i den vänstra delen av bilden. En konstruktion belägen mellan det nya, Hyllie, och det gamla, Kroksbäck. En markant skillnad mellan de båda fotografierna är byggnationen av den Inre Ringvägen, som invigdes några år efter färdigställande av stadsdelen i bakgrunden. Motorvägen har bidragit med en betydande skillnad i platsens användning, men också förskjutit perspektiven i återfotografiet. I förgrunden av originalfotografiet varvas en vildvuxen grönska med grus

och sten. I återfotografiet är det vildvuxna och snåriga borta, fortsättningsvis är grus och sten kvar. En plats som en gång saknade en tydlig användning eller ett uppenbart syfte fyller idag en funktion. Förgrunden har omvandlats till en väldig parkeringsplats med tillhörande betalningsautomater och avdelande räcken. Trots att platsen i förgrunden numera fyller ett klart syfte är känslan att det fortsättningsvis är en reserv för vidare expansion.

Under eliciteringen med fokusgruppen för bildparet ovan uppstod en diskussion kring besvärande eller olyckliga tillfälligheter vid en återfotografering, vilka försvårar en jämförande analys. Det finns omständigheter som till viss del går att kontrollera och styra, exempelvis väder, men det finns också särskilda faktorer som inte går att påverka. I bildparet, vyn mot Kroksbäcksparken, syns ett bostadshus i flera våningar längs fotografiets högra bildkant. Trots att det ursprungliga fotografiet är svart och vitt, går det att se att fasaden är i olika färger eller nyanser. I återfotografiet ser hela byggnaden ut att vara av färgen vit. Initialt kom det att orsaka en viss förvirring och ett ifrågasättande av trovärdigheten mellan bilderna. I återfotografiet är samma byggnad rentav under renovering och fasaden är klädd i någon form av draperi. Efter detta förtydligande kunde deltagarna i gruppen fokusera på de förändringar som ägt rum mellan de båda fotografierna. Mycket har förändrats sedan det ursprungliga fotografiet, vilket försvårade gruppens jämförelser. En stor del av samtalet kom att behandla byggnationen av ringvägen, som inte

bara förändrat sättet vilket vi rör oss på utan även perspektivet i återfotografiet. En av deltagarna tyckte att det var intressant att se ett fotografi som avbildar Kroksbäck från Hyllie. Främst då samma vy ofta brukar bestå i att porträttera den nya och moderna stadsdelen i söder från den gamla. Precis som om att den önskade rörelsen endast ska ske i en riktning, från eller förbi Kroksbäck och vidare till Hyllie. En annan deltagare lyfte den enorma parkeringsplatsen och den nästintill minimala användningen av utrymmet. Platsen är mer eller mindre öde, är en parkeringsplats utan bilar fortfarande en parkeringsplats?

4.2.7 Lorensborg

Det går att hävda att Lorensborg är den första riktigt moderna stadsdelen i Malmö, skriver Tykesson och Magnusson Staaf (2009 s. 49f) i boken *Malmö i skimmer och skugga*. Moderniteten bestod inte bara i den då banbrytande hushöjden utan faktumet att en stadsdel för första gången anpassades för att i stor utsträckning husa motorburna fordon. I anslutning till stadsdelens huvudgata, Lorensborgsgatan, uppfördes sekundära parkeringsgator och därtill tre bensinstationer samt flertalet underjordiska garage (Tykesson & Magnusson Staaf 2009 s. 50). Området återfinns i Malmös västra del, med Pildammsparken och stadionområdet som närmsta grannar. Stadsdelens utformning och planering delades mellan de två ledande byggherrarna i staden, HSB och MKB, samt arkitektkontoren Roos & Thornberg och Jaenecke & Samuelson (Tykesson & Magnusson Staaf 2009 s. 49). Med undantag för ett par gårdar bestod området, fram till mitten av 1950-talet, av obebyggd jordbruksmark (Malmö 2010). En av gårdarna på platsen hette Lorensborg, vilken sedan kom att ge namnet åt stadsdelen. Gården revs när projekteringen av området påbörjades och år 1956 fastställdes stadsplanen för Lorensborg (Malmö 2010). Området kom att stämplas som experimentellt, med sina höga bostadshus och ett tidigare oprövat inomhustorg i spetsen. Stadsdelen upplevs idag som ett naturligt inslag i den fysiska miljön, som om att höghusen vore platsens enda och sanna historiska beståndsdel. Trots det har det inte alltid varit så, området

präglades en gång av företeelser relaterat till jordbruket och platsen befann sig i utkanten av staden.

Bild 16: Karta över Lorensborg. Markerad med position och tillhörande riktning för samtliga bildpar.

4.2.8 Längs John Ericssons väg

*Bild 17: Längs John Ericssons väg i slutet av 1950-talet. Fotograf: Emy Norberg ©
Stadsbyggnadskontoret Malmö stad*

Bild 18: Längs John Ericssons väg 2017. Fotograf: Tim Bergqvist

Det finns särskilda fotografier som lyckas med konststycket att illustrera en fortsatt pågående förändringsprocess efter att den huvudsakliga transformationen redan ägt rum. I den ursprungliga bilden ovan kan det verka som om att tiden i förgrunden har stått stilla, medan livet i bakgrunden har vandrat vidare enligt gängse utvecklingspraxis. Utan mannen med sin häst och tillhörande plog skulle originalfotografiet kanske inte höja på många ögonbryn. Jorden som brukas i förgrunden skulle istället kunna betraktas som mark säkrad för nästa del av utbyggnaden eller för en framtida gång- och cykelväg. Det är dynamiken mellan den nya stadsdelen och ett pågående brukande av jorden som gör bilden fängslande och medryckande. Det uppstår en spännande dramatik i bilden mellan gammalt och nytt, modernt och omodernt, hästvagnen och bilarna. Diskrepansen mellan det som i bilden symboliserar den moderna staden och det som förknippas med landet talar redan om en förändring i sig. Det vill säga, mitt återfotografi befäster till viss del endast en vidare utvecklingen av den ursprungliga vyn. Sedan 1950-talet har förändringar oundvikligen skett, träd har vuxit sig stora, flertalet husfasader har kommit att bli med balkong och marken där hästen en gång arbetade är numera en grusad gångväg. Det mesta som passerar förbi i förgrunden är idag motorburen trafik, vilka återfinns i återfotografiet längs de etablerade parkeringsytorna. Några hästar släpandes med vagnar efter sig syntes aldrig till. Platsens nya markanvändning har inte längre någon plats eller någon nytta för hästen. Det är inte längre en plats för arbete utan en plats tillägnad för rörelse och mobilitet. Bildparet visar på nyckfullheten i förändringar gällande markanvändning. Platsen är mer eller mindre

oförändrad men den urbana expansionen har sett mannen med hästen bli utan mening. En gång i tiden fanns det en nödvändighet i såväl mannen som plogens närvaro, med syftet att bruka jorden. Som den är utformad idag och i den predestinerade användningen av platsen är plogen nu utan mening. Det är oerhört intressant att spekulera i vad mannen på bilden går i för tankar, kanske en förnimmelse som påminner honom att världen som han tidigare kände till den är på god väg att förändras. Möjligen är det tvärtom och han vandrar fram och tillbaka i jorden med en känsla av förhoppning och framtidstro.

Bildparet ovan var utan tvekan det som fick den mest omedelbara och yttersta reaktionen vid fotoeliciteringen med fokusgruppen. Deltagarna i gruppen hade vid detta laget kommit att bli bekväma med upplägget och kunde snabbt analysera bilderna. Mannen och hästen som avbildades på det ursprungliga fotografiet blev givetvis underlag för vidare diskussion. Det var inte bara faktumet att mannen tillsynes arbetar med jordbruk, mitt i ett bostadsområde, som intresserade deltagarna i gruppen. Det fanns även en nyfikenhet i att veta mer om mannen och hans historia. En av deltagarna menade att det platta landskapet längs med lägenhetshusen och de små nyplanterade träden tydligt vittnar om att jordbruksmarken i förgrunden en gång fortsatte även på andra sidan vägen. Gruppen började vidare att spekulera i hur platsen såg ut och uppfattades innan byggnationen av stadsdelen påbörjades. Bildparet kom att beskrivas som ett tydligt och talande porträtt för stad och land-diskursen, framför allt det

stadsnära jordbruket och dess närvaro i den byggda miljön. En av deltagarna menade att bildparet skulle kunna reproduceras i Hyllie just nu. I Hyllie finns det fortfarande ett aktivt jordbruk och i bakgrunden växer en helt ny stadsdel. Om några år kommer delar av åkermarken, även i Hyllie, att vara borta. Gruppen började vidare att analysera betydligt mindre detaljer i bildparet, flertalet kunde snabbt utläsa att trädet i bakgrunden bortom mannen har vuxit sig stort och flertalet lägenhetsbyggnader har breddats med inglasade balkonger. Utöver balkongerna och träden talade deltagarna även om bilarna som återfinns i båda fotografierna. Parkeringsplatserna längs med lägenhetshusen finns fortsättningsvis kvar och med tanke på gatans bredd är motoriserade fordon fortfarande ett frekvent inslag på platsen. En annan diskussion som gruppen fokuserade på handlade om tillfällig markanvändning under en utbyggnadsprocess. Huruvida det skulle kunna vara möjligt att fortsättningsvis bedriva exempelvis småskalig odling eller jordbruk under skeendet för en expansion. Att genom noggrant förberedande planera en tillfällig användning för platser som gapar tomma i väntan på att exploateras (se *Bild 7* & *Bild 15*). Främst för att slippa ödelagda platser utan någon funktion eller för att undvika att det blir ännu en parkeringsplats.

4.2.9 Korsningen Roskildevägen

Bild 19: Korsningen vid Roskildevägen och John Ericssons väg 1959. Källa: © Stadsbyggnadskontoret Malmö stad

Bild 20: Korsningen vid Roskildevägen och John Ericssons väg 2017. Fotograf: Tim Bergqvist

Ett längre stenkast från platsen där mannen med hästen avbildades återfinns korsningen vid Roskildevägen. Efter andra världskriget gjorde bilen sitt intåg på allvar och dåtidens planerare var inte sena med att anpassa den fysiska miljön därefter. Den motorburna trafiken ansågs ha företräde i stadsrummet och bilen skulle vara en rättighet för samtliga medborgare. Det var efter dessa principer som Lorensborg planerades och slutligen färdigställdes. I båda bilderna syns John Ericssons väg, en huvudled som lotsar såväl kollektiv- som biltrafik genom området. Det är en uppenbart bred gata som är försedd med gång- & cykelbana på vardera sida. Bilar står parkerade längs med lägenhetshusen i såväl den ursprungliga bilden som återfotografiet. En tydlig skillnad mellan de båda fotografierna återfinns vid kopplingen för Roskildevägen. I förgrunden av originalfotografiet syns en oerhört mycket bredare gata än i återfotografiet. Det verkar som om att en del av gatan vilken utnyttjades av den motoriserade trafiken nu har tillägnats åt en bredare plats för gång- och cykel. Tidigare, i det ursprungliga fotografiet, var trottoaren placerade precis intill ett av körfälten. I bilden från 2017 finns det istället ett mellanrum, säkerhetsavstånd eller andrum mellan gatan och trottoaren. Trots att bilen var det dominerande färdmedlet under tiden för byggnationen av stadsdelen, går det att tolka denna fysiska förändring som ett tecken på att maktförhållandet förskjutits. Säkerhet och bekvämlighet för fotgängare har kommit att prioriteras, vilket förändrar den fysiska utformningen och användningen av platsen. Det omedelbara gaturummet består av två mindre träd planterade på en tämligen liten gräsplätt istället för asfalt. Vidare har även en bänk med tillhörande papperskorg placerats

längs med John Ericssons väg. Från originalbilden går det nästan att urskönja att området är nyetablerat, bortsett från de två äldre träden vid parkeringsplatsen. Det ser prydligt och städat ut. I återfotografiet har grönskan skjutit i höjden och den platta känslan som infinner sig vid analys av det ursprungliga fotografiet har försvunnit. Det kan vara en bidragande faktor till att platsen som avbildas i återfotografiet påvisar ett större mått av mänsklig skala. Lägenhetskomplexen ser inte lika skräckinjagande höga ut när även grönskan kryper uppåt. Till skillnad från flertalet tidigare bildpar, där den ursprungliga bilden utstrålat en känsla av harmoni, visar bildparet ovan snarare tvärtom.

Under samtalet med fokusgruppen valde deltagarna att främst rikta uppmärksamheten på den nya dragningen och utformningen av Roskildevägen. Vad gäller platsens övergripande markanvändning kunde gruppen relativt snabbt konstatera att det inte är mycket som har förändrats mellan de båda bilderna. Skillnaderna mellan bildparen som behandlar Hyllievång och bildparen som behandlar Lorensborg blev vid denna punkt av eliciteringen uppenbara. Eftersom att Hyllievång är en stadsdel under fortsatt expansion blir eventuella förändringar omedelbart iögonfallande. Deltagarna i gruppen kunde konstatera att bildparen som avbildar delar av Lorensborg behandlar förändringar på en betydligt mer detaljerad nivå. Graden av förändring och följande detaljeringsnivå påverkar analysen av bildparet. Efter en stunds betraktande kom gruppen fram till att flertalet mindre detaljer i den fysiska miljön har förändrat

platsen sedan 1959. Bland annat uppmärksammades flertalet omformade fasader på andra sidan om John Ericssons väg. Inte bara den komplementerande byggnationen av balkonger utan även mindre detaljer, exempelvis ett nytt material på fasaden för byggnaden med ”Sparbank”-skylten. Även gatubelysningen blev föremål för diskussion och tillägget av en extra lampa på platsen.

4.2.10 Malmö Stadion

Bild 21: Malmö Stadion och Lorensborg i bakgrunden 1959. Källa: © Stadsbyggnadskontoret Malmö stad

Bild 22: Malmö Stadion och Lorensborg i bakgrunden 2017. Fotograf: Tim Bergqvist

Etableringen av stadsdelen i bakgrunden, Lorensborg, skedde i samband med byggnationen av Malmö Stadion inför världsmästerskapet i fotboll 1958. En omedelbar skillnad mellan bildparen är att originalfotografiet verkar vara taget på en upphöjd växtbädd som saknas på platsen för återfotografiet. Platsen har med andra ord förändrats i takt med ytterligare byggnation. Malmö Stadion som syns till höger i bild och den tillhörande växtligheten i förgrunden har blivit ersatta, den första av Nya Malmö Stadion och den senare av hårdgjord yta. Grönskans fraktaler har omvandlats till ett nytt mönster i markbeläggningen mellan den gamla och den nya stadion. Likt föregående bildpar, 4.2.9, har grönskan hunnit växa till sig i bakgrunden och därmed förändrat perceptionen av platsen. Byggnaden i mitten av det ursprungliga fotografiet går knappt att se i återfotografiet och resterande lägenhetskomplex ser ut att ha krympt ju längre tiden har gått. Stadion avbildad i båda fotografierna har tillsynes inte genomgått några större förändringar vad gäller den fysiska utformningen. Det är snarare omgivningen som omsluter Malmö Stadion som har genomgått en transformation. Lägenhetsbyggnaderna i bakgrunden av det ursprungliga fotografiet ser nästan ut att vara placerade dikt an stadionanläggningen. I återfotografiet ser avståndet ut att vara betydligt längre mellan de båda entiteterna. Möjligen kan det beror på att parken belägen däremellan har hunnit växa till sig och beviljats att ta större utrymme i anspråk. Trots både mer och mindre grönstruktur ser platsen i återfotografiet betydligt mer stel och kall ut än det ursprungliga fotografiet. Grönskan i förgrunden av originalbilden må upplevas som något redundant eller kanske överflödigt men bildparet påvisar betydelsen

av en mindre växtbädd och hur den påverkar upplevelsen av platsen som helhet. Det är egentligen en genomgående tanke som har präglat analysen av samtliga bildpar i studien, vid första anblick är det de stora förändringarna och skillnaderna som eventuella betraktare tillskriver den största betydelsen. I flertalet fall har det dock visat sig vara betydligt mindre förändringar, rentav detaljer, i den fysiska miljön som har påverkat upplevelsen vid jämförande analys av bildparen.

En oerhört intressant diskussion uppstod under eliciteringen med fokusgruppen rörande bildparet ovan. Samtalet utgick från stadionområdet med tillhörande arenor och landade i en fråga om effektiv markanvändning. I båda fotografierna, men framför allt i återfotografiet, ser platsen tämligen ödslig ut. Deltagarna i gruppen kom fram till beskrivningen att det är en permanent plats med en temporär och intensiv användning av rummet. Många besöker platsen på en och samma gång, men under en väldigt begränsad tid. Under en fotbollssäsong handlar det om en gång varannan vecka under 90 minuter. Det är tiden som själva matchen pågår inne på arenan, vilket betyder att den byggda miljön utanför stadion huserar besökare under betydligt kortare tid. Det kan handla om en kvart eller 20 minuter innan och efter för att lotsa besökare in och ut. En död yta som under ett fåtal minuter lever. Utöver dessa få minuter då platsen tillsynes fyller en tydlig funktion är användningen begränsad. En plats som främst agerar genomfartsled för eventuella besökare. Deltagarna var rörande överens om att det är en oerhört

intressant plats med tanke på den unika och högst tillfälliga användningen. Samtalet handlade vidare om huruvida det skulle kunna vara möjligt att fylla liknande stadsrum med tillfällig aktivitet när den huvudsakliga användningen inte är pågående.

Som av en händelse kom jag i kontakt med en man under tiden för min återfotografering. Jag rörde mig i området för att hitta den ursprungliga vyn för fotografiet föreställande Malmö Stadion. Jag hade tidigare befunnit mig längs John Ericssons väg och valde att ta vägen genom bostadsområdet. På väg mot stadion stötte jag på en man som i den gassande solen övade sina kast på boulebanan. Jag stannade upp för en stund och betraktade övningen som utspelade sig framför mig. Efter några minuters iakttagande gick jag över till mannen och frågade om han bodde i området. Han började med att tala väldigt varmt om Lorensborg och berättade sedan att han bott där i nästan hela sitt liv. Jag beskrev min studie i korta drag och plockade sedan fram bilderna ur min väska och visade honom originalfotografierna från området. Med en hastig blick konstaterade han snabbt att det inte skett särskilt stora förändringar i området. Jag visade därefter mina pågående återfotograferingar varpå han drog tillbaka sitt påstående något. Någonting hade väl hänt under de drygt 60 år som förflutit mellan bildparen. Han kände igen varje fotografi och pekade med hela handen åt vilket håll jag kunde finna den ursprungliga vyn. När han som ung en gång flyttade till området kom han ihåg hur modernt allting kändes. Framför allt hade de stora och breda gatorna gjort

ett väldigt intryck på honom, man kände sig desto tryggare på innegårdarna menade han. Jag visade bilden över stadion (se *Bild 19*), han drog något på sitt leende och fortsatte att beskriva den med ord som vacker och häftig. Den nya stadion hade han däremot inte mycket till övers för, den är dyster, grå och tråkig. Han avslutade med att konstatera att den hade sett betydligt bättre ut med en himmelsblå färg, innan han skyndade sig tillbaka till boulespelandet.

4.2.11 Stadionområdet

Bild 23: Bostadsområdet kring stadion 1961. Källa: © Stadsbyggnadskontoret Malmö stad

Bild 24: Bostadsområdet kring stadion 2017. Fotograf: Tim Bergqvist

Längs med Lorensborgsgatan, som förbinder Pildammsparken genom Kroksbäck och vidare mot Hyllie, återfinns vyn ovan. Det är samma lägenhetskomples som avbildades i bakgrunden av 4.2.10 fast från andra sidan. Den mest uppenbara förändringen består främst i den ökade närvaron av grönstruktur. Träden har tagit över och skymmer flertalet delar av den ursprungliga vyn. Trots att träden har kommit att bli resliga går det fortfarande att känna igen byggnaderna från den ursprungliga vyn. Det som skiljer fotografierna åt är solljuset som träffar lägenheterna, vilket gör att vyn i återfotografiet ser något mer dyster och modfärdig ut. Det betonar ännu en gång vikten av att anpassa återfotograferingen efter vädret som återfinns i den ursprungliga vyn. Förgrunden av originalfotografiet från 1961 är förhållandevis mörk, grymig och svår att tyda, dock går det att se såväl motoriserad trafik som de då nyplanterade träden. Dessutom är det även möjligt att se den utskjutande och betydligt lägre verksamhetsbyggnaden framför det allra högsta lägenhetshuset i de båda bilderna. Det är svårt att, genom originalbilden, utläsa precis vad som huseras i den låga byggnaden dock går det anta att det är någon typ av lokal serviceinrättning. Parkeringsplatserna längs med Lorensborgsgatan och intill lägenhetsbyggnaderna är fortsättningsvis kvar och sätter sin prägel på området. Även i originalfotografiet är bilen ett frekvent inslag som uppenbarligen har präglat platsen sedan området stod färdigt. Det går i förgrunden av återfotografiet att se ett övergångsställe anpassat för gångtrafikanter, vilket saknas i den ursprungliga vyn. Faktumet att ett övergångsställe har tillkommit i efterhand kan vara ett bevis för att fotgängare fått betydligt större möjligheter och befogenhet

att röra sig på platsen. Det går att spekulera i att övergångsstället fanns med i planerna redan från början och att originalfotografiet lyckades fånga vyn precis innan det kom på plats. Dessutom går det att se hur trottoaren som möter övergångsstället har förändrats mellan de båda bilderna. I den ursprungliga vyn är trottoaren i förgrunden något mer tillbakadragen och ger inte upphov till samma typ av rörelse som i återfotografiet. I bilden från 2017 är samma trottoar betydligt längre och mer anpassad för att underlätta fotgängarens förflyttning i stadsrummet.

Fokusgruppen talade genomgående, relaterat till nästan samtliga bildpar, om hur mycket grönska och växtlighet förändrar platsen och upplevelsen av vyn avbildad på fotografiet. Diskussionen gällande trädens och den övrig grönstrukturens betydelse kom att bli särskilt påtaglig vid samtalet kring bildparet ovan. En av deltagarna menade att träden som i återfotografiet skymmer platsen och försvårar en analys eller jämförelse bildparet emellan också understryker grönstrukturens roll i det offentliga rummet. Samma vy har kommit att bli en helt annan plats i återfotografiet, nya förutsättningar och nya perspektiv presenteras. Likt bildparet i 4.2.9 har trädens reslighet bidragit med en större känsla av en mänsklig skala. Fasaderna i förgrunden ter sig inte lika överhängande och skräckinjagande längre. Träden har tonat ned lägenhetskomplesens överväldigande byggnadshöjd. Något som efterfrågades under samtalet för bildparet ovan var tillhörande kartor för den ursprungliga vyn. En av deltagarna hade initialt svårt att orientera sig och hade gärna sett ytterligare och

kompletterande kartmaterial under diskussionens gång. Utan en närmre bekantskap än ett fåtal besök blir området svårt att få ett grepp om, vilket vidare påverkar analysen av bilderna.

4.2.12 Kv. Lorensborg

Bild 25: Kvarteret Lorensborg. Källa: © Stadsbyggnadskontoret Malmö stad

Bild 26: Kvarteret Lorensborg 2017. Fotograf: Tim Bergqvist

I flertalet av de originalfotografier som avbildar olika delar av Lorensborg syns reklamskylten ”Sparbank”. Skylten som en gång monterades på det allra högsta lägenhetskomplexet i området har nu skruvats ner. I förgrunden av såväl det ursprungliga som återfotografiet står bilarna prydligt uppradade längs med parkeringsplatserna. Det ser egentligen inte ut som om att det är särskilt mycket som har hänt på platsen sedan originalbilden togs. Precis som flertalet av föregående bildpar syns förändringen däremot i detaljerna. Det är inte bara skylten med texten ”Sparbank” som har försvunnit från vyn utan även en mindre skylt fäst på den nedre delen av fasaden på byggnaden längs med vänster bildkant. På skylten går det att läsa en uppmaning ”Välj Ekvalls extra - Goda charkuterier”. Överlag återfinns de främsta förändringar på fasaderna av byggnaderna som har avbildats. Längs med samma fasad som skylten för ”goda charkuterier”, återfinns likt flertalet tidigare bildpar numera balkonger. På andra sidan, längs den högra bildkanten, verkar inte bara det stora trädet ha fått sätta livet till utan likaså de vackra detaljerna utmed fasaden för byggnaden. I det ursprungliga fotografiet syns en fasad som i hög grad anspelar på det moderna. Fasaden vittnar om ett unikt uttryck och ett högt mått av detaljrikedom, olik den något mer industrialiserade arkitekturer som präglar resten av området. Det är en tillsynes hård men tekniskt skicklig fasad som porträtteras i det ursprungliga fotografiet. I återfotografiet är den om ännu hårdare och kallare men har också en betydligt mer spartansk framtoning.

Det stora trädet, längs med den högra bildkanten i det ursprungliga fotografiet, tycks vara borta. Trädet bidrog, likt tidigare bildpar, med en betydligt mer mänsklig skala. I förgrunden, längs fasaden till vänster, återfinns nu istället ett antal hamlade pilar. Pilträden erbjuder platsen ett karaktäristiskt och särskilt formspråk, såväl under sommaren som vintern. Gatan i förgrunden är John Ericssons väg, vilken fortsättningsvis transporterar människor fram och tillbaka genom området. Bortom vägen och den smala remsan av gräs syns i båda fotografierna en gång- och cykelväg. Funktionen verkar vara den samma i återfotografiet som i den ursprungliga bilden. Däremot verkar uppdelning eller separeringen mellan de båda trafikslagen blivit tydligare i det senare fotografiet. Det går att se en heldragen linje i återfotografiet, vilken upplyser eventuella användare om hur trottoaren ska användas.

En av deltagarna i fokusgruppen gjorde en mycket intressant observation relaterat till bildparet ovan. Deltagaren menade att det ursprungliga fotografiet såg betydligt mer futuristiskt ut än återfotografiet, trots att det är en uppenbart äldre vy. Det var någonting med fasaderna och skillnaderna i deras framtoning mellan de båda fotografierna som hade fångat deltagarens uppmärksamhet. Reflektionen och observationen påkallade intresse även hos de andra deltagarna i gruppen. Samtalet vidare kom att handla om att gruppen gemensamt försökte komma fram till vad som hade utlöst den initiala förnimmelsen hos deltagaren. Dialogen ledde fokusgruppen genom tankar relaterat till platsens komposition och slutade

i en generell diskussion gällande svensk arkitekturhistoria. Tidigare hade deltagarna tagit del av en kort introduktion av Lorensborg och diskussionen fortsatte vidare att handla om framställningen av platsen och området i fråga. Anledningen till att det ursprungliga fotografiet ser betydligt mer futuristiskt ut än återfotografiet skulle kunna beror på med vilken intention fotografen i fråga tog bilden. Det är inte allt för långsökt att tänka, eftersom att Lorensborg ideligen beskrivs som Malmös första moderna stadsdel, skulle den också porträtteras som Malmös första moderna stadsdel. Därav blev det viktigt att understryka det tillskrivna epitetet ”modern” vid skildringar av Lorensborg. Det skulle också kunna vara som av en händelse, utan några som helst underliggande uppsåt, som bilden är tagen. I vilket fall understryker det betydelsen av att begrunda det ursprungliga fotografiet, inte bara det som avbildas utan även den omgärdande kontext i vilken bilden är tagen.

4.3 Resultat

Under fotoeliciteringen med fokusgruppen behandlades även frågor som rörde metoden återfotografering. Frågorna som avhandlades med deltagarna syftade till att fånga in deras initiala tankar och intryck men också öppna upp för en diskussion gällande eventuella styrkor och svagheter. En av deltagarnas omedelbara kommentar handlade om tid. Tid som dimension eller koncept är svårfångat och kan ibland vara besvärligt att ta till sig, framför allt när det kommer till stadsbyggnad och -utveckling då tidsperspektiven många gånger är oerhört vidsträckta. Deltagaren menade att återfotografering i allmänhet och bildparen från Hyllie och Lorensborg i synnerhet fångar in tid på ett intressant och effektivt sätt. Mellan tidpunkt 1 och tidpunkt 2, oavsett hur mycket eller hur lite som har förändrats, går det att utläsa vissa skillnader. Vad som har hänt eller inte hänt samt de bakomliggande processer eller den utveckling som genererat förändringen vilken bildparen manifesterar går det bara att spekulera i, men det går att konstatera eventuella skillnader. Deltagarna menade att ovissheten vad gäller underliggande drivkrafter väcker en del frågeställningar. Framför allt frågor som problematiserar processer och ifrågasätter riktningen för utvecklingen som syns i bildparen. Varför valde kommunen att exploatera marken här och varför ser dragningen av vägen ut på det här sättet är exempel på frågor som deltagarna lyfte vid den initiala analysen.

Bildpar som visar på eventuella förändringar i markanvändning blir väldigt påtagliga. En av deltagarna menade att tydligheten i användandet av fotografier är en av metodens stora styrkor. Det är ett tillgängligt medium på så vis att det inte kräver någon vidare utbildning eller större förkunskap för att kunna ta till sig budskapet. Samtalet mynnade ut i en diskussion gällande potentiella användare och eventuell tillämpning vid stadsutveckling och förändringar i landskapet. Vanligtvis presenteras liknande förändringsprocesser med hjälp av kartmaterial och satellitbilder. Kommuner förser allmänheten med underlag som i bästa fall går att tyda med relativ enkelhet. En av deltagarna menade att analys av sådant kartmaterial ibland kan ha höga trösklar, det vill säga att det krävs en viss typ av kunskap eller tidigare erfarenheter för att till fullo förstå implikationerna av föreslagna planer. I jämförelse med exempelvis satellitbilder och annat kartmaterial som avbildar ett avgränsat område från ovan, avbildar återfotografier vyer från markbaserade positioner. Deltagarna kom överens om att det kan vara en oerhörd styrka, då markbaserade fotografier genererar ett mått av mänsklig skala. Det går att placera sig själv i vyn som avbildas och relatera till den byggda miljön på ett annat sätt. Vidare diskuterades metodens användningsområde inom ramen för kommunens arbete med bland annat medborgardialog. En av deltagarna menade att återfotografering skulle kunna utgöra ett bra komplement till mer konventionella metoder. Framför allt genom att möjliggöra och underlätta för dialog mellan såväl allmänheten, yrkesverksamma som politiker. Eftersom att fotografier och bildanalys bygger på ett universellt språk kan det fungera på flera olika nivåer.

Utöver att synliggöra förändringar i markanvändning menade deltagarna att metoden även kan användas för att visa på andra viktiga aspekter vad gäller stadsbyggnad och -utveckling. En aspekt som deltagarna själva lyfte frekvent under eliciteringen handlade om trädens betydelse för upplevelsen av en plats. Såväl betydelsen av träd som andra detaljer vilka förändrar perceptionen och upplevelsen av en plats går att fånga i en återfotografering. En av deltagarna menade att det kan vara ett effektivt sätt att konkret dokumentera vilka implikationer små förändringar får för upplevelsen i sin helhet. Genom återfotografering går det att påvisa betydelsen av exempelvis grönstruktur i det offentliga rummet. Återigen kom samtalet att handla om tydlighet och trots att det går att diskutera objektiviteten i respektive originalfotografi, går det inte att ifrågasätta det som faktiskt avbildas i vyn. Därför går det påvisa att de förändringar som eventuellt implementerats mellan tidpunkt 1 och tidpunkt 2 har fått just dessa konsekvenser och följder för platsen i fråga. Samma deltagare som lyfte tidsaspekten vid inledningen av diskussionen konstaterade att det var intressant att ta del av olika årtal vad beträffar de ursprungliga fotografierna. En återfotografering som sker fem år efter att den ursprungliga bilden är tagen i ett expansivt område kan säga mer än 50 års skillnad i ett redan etablerat område.

En av svaghetera vad gäller metoden diskuterades mot slutet av samtalet och kom att handla om användarvänlighet. Det är en tidskrävande metod som också erfordrar ett visst mått av erfarenhet vad gäller användning av

kamerautrustning. Trots att jag inte är någon erfaren fotograf och att bildparen inte överrensstämmer till fullo menade deltagarna att det gick att se tendenser av en större helhet och utveckling. Gruppen var överens om att högre igenkänning mellan det ursprungliga fotografiet och återfotografiet underlättande för en omedelbar analys. Vid tillfällen då bilderna påvisade en lägre grad av överensstämmelse tog det någon minut att passa in för- och bakgrundsobjekt. För att göra metoden så effektiv som möjligt och underlätta för allmän beskådning och vidare elicitering behöver samstämmigheten fotografierna emellan vara så hög som möjligt.

Vidare diskuterades metodens användbarhet för fysisk planering och i relation till såväl översiktsplanen för Malmö stad från 2014 som den fördjupade översiktsplanen för Hyllie publicerad under år 2015. Översiktsplanen syftar till att fastslå den övergripande utvecklingen för staden som helhet, ofta med hjälp av beskrivningar och strategier som emellanåt kan upplevas något abstrakta för såväl planerare som allmänheten. Malmö strävar i huvudsak efter att växa inåt genom förtätning (Malmö stad 2014 s. 19), en ambition som funnits sedan Gunnar Lindman var stadsplanechef under slutet av 40-talet. Flertalet strategier och översiktsplaner har kommit och gått sedan Lindmans tid, men fortsättningsvis är det samma principer som går igen. Betyder det att vi inte har kommit någonstans? Naturligtvis inte, dock är känslan att samma begrepp och strategier ständigt återvinns, vilket sedermera har devalverat dess betydelse och innehåll. Planerare är ansvariga för att

upprätta översiktsplaner och arbeta fram nya strategier för stadens utveckling, vilka i stor utsträckning bygger på ett tidigare etablerat material. Med andra ord måste vi ta ett steg tillbaka i vår strävan att ta två steg framåt, men vad händer om vi tittar ännu längre tillbaka?

Återfotografering gör det möjligt att studera konsekvenserna av tidigare strategier och öppna upp för eventuella jämförelser däremellan. Metoden möjliggör för planerare att ta del av den förändring som har skett och analysera implikationerna av tidigare strategier på en specifik plats. Genom analys av återfotograferingar går det framför allt att dra lärdomar av vad som inte utgör en önskvärd utveckling. Bildparen i sig bär inte på några universella sanningar om vad som är rätt eller fel, snarare utgör dem ett underlag genom vilka vi kan fatta beslut inför framtiden.

Vad gäller utvecklingen i Hyllie och den fördjupade översiktsplanen talas det om att i största möjliga utsträckning ta vara på landskapskvaliteter och historiska aspekter som präglar platsen. Framför allt Vintrie bytomt, som enligt Malmö stad (2015 s. 8), utgör en viktig länk mellan det förhistoriska landskapet och det nutid. Genom återfotografering är det möjligt att fånga upp platsens historia och aspekter eller kvaliteter från exempelvis Vintrie bytomt, vilka sedan kan arbetas in i förslaget för den nya stadsdelen.

Genom att arbeta med återfotografering är det också möjligt att få en uppfattning och förståelse för den transformation som ägt rum, hur det har påverkat platsen historiskt men även hur det påverkar platsen idag. Förståelsen bildar en slags tidslinje över förändringen vilken kan ge

upphov till ny kännedom och insikter som kan vara till hjälp vid framtida planläggning.

5. DISKUSSION

Studien har syftat till att undersöka huruvida återfotografering som metod kan uppmana till diskussion om framtida markanvändning. Uttrycket ”en bild säger mer än tusen ord” kan tyckas tjatigt och aningen urvattnat men uppenbarligen ligger det någonting i det. Såväl min egen analys av bildparen som de genomförda eliciteringarna konstaterar att återfotografier besitter en unik förmåga att framkalla särskilda känslor och reflektioner. Återfotograferingen ger oss en möjlighet att faktiskt studera det som har hänt, eller inte hänt, om än i en väldigt avgränsad föreställning av verkligheten. Genom återfotografering kan vi studera utvecklingen som sker mitt framför ögonen på oss, i en skala vi kan förstå och relatera till.

Forsberg (2006) argumenterar i sin text för vikten av en dekonstruktion av föreställningar och representationer kopplade till relationen mellan land och stad. Qviström et. al (2009) skriver att ett mångfunktionellt landskap kräver en mer mångsidig representationen. I relation till det beskriver Diduck, Duinker och Sinclair (2014) att våra värderingar och föreställningar ofta ligger till grund för efterföljande beslutsfattande. Genom återfotografering konfronteras deltagarna, i den här studien såväl framtida planerare som boende, med nya vyer av vardagliga aspekter. Harper (2002), Beilin (2005) och Gladdys, Glover och Stewart (2008)

menar att det med hjälp av fotoelicitering vidare går att utforska och diskutera vårt förhållande till landskapet och dess inneboende värden.

Framför allt mina möten med boende eller verksamma i respektive delområde vittnar om att föränderlighet och utveckling i vardagslandskapet sällan blir föremål för någon vidare reflektion. Genom att låta informanterna ta del av återfotografier utmanas deras föreställningar och värderingar i relation till stadens utbredning. Konfrontationen ledde i det här fallet till intressanta reflektioner relaterat till både stadsdelens historia men också den framtida utvecklingen.

Precis som litteraturen (Sarlöv Herlin 2012; Qviström 2008) redogör för att det stadsnära landskapet är av dynamisk och komplex karaktär med olika värden som inte sällan står i konflikt med varandra, visar mina producerade bildpar på liknande motsättningar. Diskussionen under eliciteringen med fokusgruppen kom i mångt och mycket att handla om eventuella värden vilka har försvunnit under tiden som förflutit mellan de båda bilderna. Exempelvis har större förändringar i markanvändning sett jordbruksmarken försvinna (Se *Bild 6 & 7*) och blivit ersatt med, i det här fallet, en järnvägstunnel. När staden expanderar tenderar det stadsnära landskapets ursprungliga värden att försvinna, men det tillkommer också nya värden. Frågeställningen eller problematiken som uppstår vid förändringar i den fysiska miljön gäller uppskattning eller klassificering av den specifika platsens värden. Finns det värden som objektivt sett är viktigare än andra? Vad som är av värde eller inte är oftast en högst

subjektiv åsikt vilket kan försvåra en allmän diskussion. Dessutom kan det vara besvärligt att diskutera särskilda värden utan konkreta eller materiella exempel. Återfotografering som metod gör det möjligt att synliggöra och konkretisera särskilda värden. Genom att åskådliggöra värden är det möjligt att diskutera olika föreställningar och åsikter med utgångspunkt i det visuella materialet. Metoden underlättar på så sätt för en vidare diskussion och etablerar en förståelsen för vad som händer när specifika värden försvinner eller blir ersatta med nya. Individuella berättelser relaterat till återfotografierna må vara subjektiva men högst relevanta och riktiga. Gladdys, Glover och Stewart (2008) menar att trovärdigheten inte går att ifrågasätta och även Beilin (2005) argumenterar för att denna typ av berättelser kan skildra komplexiteten i människans förhållande till landskapet. För yrkesverksamma planerare betyder det en planeringsprocess som kan underlätta för diskussionen om offentliga värden i relation till landskapsförändring.

Som konstaterat skulle återfotografering i kombination med efterföljande fotoelicitering kunna underlätta för dialog mellan planerare och allmänheten. Qviström et. al (2009) skriver att det finns en nödvändighet att ta fram specifika planeringsunderlag för det stadsnära landskapet, framför allt strategier och material som tar stor hänsyn till den lokala kontexten. Qviström et. al (2009) poängterar att det krävs fortsatt forskning som belyser hur dessa områden används, uppfattas av allmänheten och i den fysiska planeringen. Trots att vi lever i tider av

effektivisering är det fortfarande enligt lag upp till planerare att sköta och utöva medborgardialog. Såväl min empiri som teori visar att visuellt material besitter en särskild förmåga att aktivt involvera eventuella deltagare i en diskussion. Att förädla och förvalta den kunskap som medborgare i staden eller boende i ett specifikt område besitter har länge varit ett svårartad uppgift. Därav är det av yttersta vikt att komma åt den individuella kännedomen och vidare kunna diskutera kunskapen i förhållande till framtida utveckling. Jones (2007) beskriver i relation till *Landskapskonventionen* om vikten av att tala om olika och konkurrerande värden kopplade till landskapet. Inom ramen för det möjliggör återfotografering för ett förtydligande av värden som med tidens gång försvunnit eller värden som sedan kommit till. Metoden gör det möjligt att undervisa medborgare i hur stadens föränderligheten ter sig i allmänhet men också specifikt hur förändringar i den fysiska utformningen påverkar platsens användning eller upplevelse.

Majoriteten av bildparen från Lorensborg vittnar inte om någon större urban expansion och inget av fotografierna avbildar området innan byggnationen tog vid. Det som går att se är en stadsdel som tillsynes alltid har huserat ett vardagsliv i traditionell bemärkelse. En av farhågorna vid fotoeliciteringen var därför att frågor relaterat till markanvändning och eventuella förändringar av densamma skulle komma att bli sekundära. Fokusgruppen fick ta del av bildserien från Hyllie först, vilket kom att spela en viktig roll vid analysen för fotoserien som avbildar Lorensborg.

Genom att konfronteras med återfotografierna från Hyllie, som visar förhållandevis stora skillnader i markanvändning, kom deltagarna att uppmärksamma och ifrågasätta såväl större som mindre detaljer. De aspekter som diskuterades vid analys av bildparen från Hyllie bar deltagarna med sig vidare in i delen som behandlade Lorensborg. Deltagarna kunde i större utsträckning se bortom skillnader i mindre detaljer och föreställa sig hur området såg ut redan innan byggnationen ägde rum. Om ordningen hade varit den omvända, hade resultatet av analysen inte sett likadant ut. Även här går det att dra paralleller till Harpers (2002) erfarenheter med fotoelicitering, där nya vyer av vardagliga aspekter kunde öppna upp samtalet och diskussionen med bönderna. I det här fallet kunde vyer och frågeställningar relaterat till Hyllie vidga diskussionen som gällde bilderna från Lorensborg. Vid återfotografering och uppföljande fotoelicitering blir ordningen i vilken bildparen visas central. Det kan i större utsträckning diktera inriktningen och möjliggöra för djupare samtal om valet av ordning är genomtänkt redan från början.

Vad gäller teorier kring bildspråk kopplat till min studie talar Lindgren och Nordström (2009) bland annat om denotativa beskrivningar och konnotativa noteringar, det bokstavliga och de öppna tankebanorna. Vid genomförande av en studie är det viktigt att konnotationsflödet anpassas eller begränsas (Lindgren & Nordström 2009). Bildparen från serien av återfotografier är en bidragande faktor till att anpassa de denotativa beskrivningarna. Urvalet av det som fotografierna avbildar sätter ramen

för den vidare diskussionen. Trots att jag på sätt och vis anpassade de konnotativa noteringarna, genom att etablera en ram med hjälp av mina frågeställningar, var det svårt att begränsa deltagarnas öppna tankebanor. Fotoeliciteringen skulle i första hand handla om förändringar i markanvändning och stadens expansion, dock talade deltagarna många gånger utanför de etablerade ramarna. Även privata associationer, exempelvis historiska upplevelser från sin barn- och ungdom (Lindgren & Nordström 2009), var förekommande under mina eliciteringstillfällen. Vid genomförande av fotoelicitering tror jag att det är viktigt att inte begränsa deltagarnas öppna tankebanor för mycket. Det finns värdefulla tankar och funderingar relaterat till bildparen, som kanske inte direkt svarade upp mot mina frågeställningar, men som gav upphov till en vidare diskussion. Mina frågeställningar utgjorde endast ett underlag för att etablera diskussionens övergripande tema, men samtalet informanterna emellan var det som i huvudsak gav mest material. Stadens föränderlighet och utveckling är ett oerhört brett fält, vilket gör att de konnotativa noteringarna blir relativt svåra att begränsa, och kanske bör en sådan anpassning ske med försiktighet.

För att ta mitt arbete vidare och inspirera till ytterligare undersökningar vad gäller metodiken återfotografering, är ett av mina förslag att påbörja nya bildserier av basfotografier. Under min insamling av originalfotografier gjorde jag upptäckten att det, framför allt i Malmö stads offentliga bildarkiv, saknas ett större underlag av markbaserade fotografier.

För att kunna genomföra betydligt mer omfattande återfotograferingar som sträcker sig över en längre tid krävs ett gediget grundmaterial. För att specifikt kunna analysera stadens expansion genom markbaserade vyer kan det vara av intresse att producera en uppsättning basfotografier, som dokumenterar den yttersta gränsen av Malmö stad. Tydliga positionsangivelser, väderbeskrivningar och information beträffande den tekniska utrustningen underlättar för en senare återfotografering. Det skulle då vara möjligt att konsekvent framställa flertalet serier av återfotografier under bestämda tidsintervaller. Min erfarenhet från studien är att fotobaserad-dokumentation av Malmö i stor utsträckning har skett då stadsdelar eller större stadsbyggnadsprojekt väl är färdigställda.

Att systematiskt dokumentera innan, under och även efter möjliggör för ett bredare spektra och öppnar upp för större jämförelser. Äldre fotografier av särskilda stadsdelar, främst tagna under 50- till 70-talet, avbildar sällan perioden före eller under byggnationen. Det verkar däremot bli allt vanligare att fotografera under tiden för expansion. Framför allt gick det att se vid min insamling av bildmaterial för Hyllie. Med hjälp av sociala medier uppmanas även allmänheten att bidra till det offentliga fotoalbum som Malmö stad själva administrerar på sin hemsida. Fler möjligheter till att dela med sig av bilder via nya typer av medier ger också upphov till en utökad bildbank, vilket i sin tur kan möjliggöra fler intressanta återfotograferingar. En utförlig och gedigen bas av originalfotografier gör det möjligt att genomföra återfotograferingar med

syfte att facilitera medborgardialog men även underlätta för kommunens egna arbete med utveckling av strategier och planer.

5.1 Förslag till vidare forskning

För vidare studier kan det vara tänkvärt att utöka insamlingen av material och reaktioner från personer boende i respektive delområde. Min återfotografering tog betydligt längre tid än väntat och därav fick spontanintervjuer med boende i de två stadsdelarna, Hyllie och Lorensborg, stryka på foten. Min initiala tanke var att genomföra fotoeliciteringar först då mina återfotograferingar helt och hållet var klara. På grund av bland annat dåligt väder kom fotograferingen att bli försenad, vilket i sin tur påverkade tiden jag hade för spontan elicitering. Det kan finnas en poäng med att genomföra fler fotoeliciteringar under tiden fotograferingen fortfarande är pågående. Till skillnad mot vad jag initialt trodde märkte jag att återfotografierna kanske inte behöver överensstämma till hundra procent för att genomföra fotoelicitering. I en perfekt värld är återfotografierna klara när fotoeliciteringen genomförs, men för att få in fler reaktioner hade fotoelicitering till viss del kunnat ske parallellt med arbetet för fotografering. Den spontana och omedelbara reaktionen från individen var mitt huvudsakliga fokus, dock hade det varit intressant att prova en mer strukturerad form för insamling av material. Att hitta särskilda intressenter/informanter i form av exempelvis olika organisationer eller bostadsrättsföreningar verksamma i det valda delområdet hade kunnat bli ett spännande bidrag. För fortsatta studier hade det kunnat vara av intresse att involvera ytterligare intressenter, exempelvis medarbetare från Malmö stad, i fotoeliciteringen. Att höra vad och hur dem reflekterar kring frågor som rör stadens föränderlighet men

också former för ökat medborgarinflytande skulle kunna ge liknande studier tänkvärda slutsatser. Oavsett tillvägagångssätt och val av informanter är det viktigt att redan från början avsätta tillräckligt med tid för fotoelicitering.

Som nämnt ovan tog fotograferingen längre tid än väntat, men också inhämtningen av originalfotografier tog lång tid. Malmö stad besitter ett oerhört stort bildmaterial och en utförlig genomgång kräver att man sätter av ordentligt med tid. Det är ett nästintill oöverskådligt arkivmaterial och processen att sälla ut exempelvis flygbilder eller originalfotografier som porträtterar fel årstid är ett stort arbete. Under tiden för insamling av originalfotografier märkte jag att det är viktigt att veta vad man letar efter, framför allt för att kunna effektivisera processen. Om jag hade gjort en ny insamling av originalfotografier hade jag velat söka mig utanför Malmö stads arkivbaser och letat i fler okonventionella samlingar av fotografier. Exempelvis fotoalbum från familjer som bor eller tidigare bott i särskilda områden. Främst för att kunna ta del av fler och mer intima fotografier som kan visa andra aspekter av livet i respektive stadsdel. Dessutom tror jag att bilder från personliga fotoalbum är lättare att sortera då dem i regel ofta består av markbaserade fotografier.

6. SLUTSATS

Det går att dra vissa paralleller mellan det stadsnära landskap som Malmö stad (2014; 2015) beskriver i sina visionära dokument och det som beskrivs i litteraturen (Sarlöv Herlin 2012; Qviström 2008; Qviström et. al 2009). Det talas om en till stora delar outnyttjad resurs vad gäller exempelvis rekreation, naturupplevelser och kulturhistoriskt viktiga miljöer. Malmö stad (2014; 2015) lyfter även de konflikter som präglar land och stad, bevarande eller expansion. Flertalet visioner och strategier yrkar på försiktighet vid en eventuell expansion, men stadens utbredning verkar oundviklig. Malmö stad (2014) vill stärka relationen mellan land och stad, bland annat genom att etablera fler målpunkter för att attrahera nya målgrupper. Skildringarna av det stadsnära landskapet är diffusa och de värden som beskrivs går ofta att avfärda som generaliseringar. Återfotografering som metod i kombination med efterföljande fotoelicitering gör det möjligt att fylla diskussionen om stadens utveckling och framtida markanvändning med ett verkligt innehåll, för såväl planerare som allmänheten. Återfotografering underlättar samtalet om värden som försvunnit eller har tillkommit under tiden som förflutit mellan de båda bilderna. Metoden möjliggör för att lyfta diskussionen och komplexiteten i människans relation till den fysiska miljön.

I all mänsklig aktivitet finns en ständig strävan att blicka framåt, en tro om att framtiden bär svar och lösningar på våra problem. I det som har kommit att kallas för ”förväntningssamhället” väntar den goda lyckan alldeles runt det ständiga hörnet. Det är inte en helt oproblematiskt förhållningssätt men för att ta oss dit och för att ta oss framåt, kanske det är dags att vända blicken bakåt. I återfotograferingens natur finns element som anspelar på det historiska. För att det överhuvudtaget ska finnas en tidpunkt 2 förutsätter det existensen av en tidpunkt 1. De valda tidpunkterna är i sig inte det väsentliga, 50 år eller 5 år kanske inte spelar någon större roll. Det är händelseförloppet och skillnaderna vilka konkretiseras vid analys av fotografierna som är av intresse. Helt plötsligt går det nästan att ta på tiden som har förflutit mellan de båda bilderna

Staden är levande och kommer därav aldrig att bli helt färdigställd. När vi rör oss i stadslandskapet stirrar föränderligheten oss rakt i ansiktet. Vi behöver fler metoder för att synliggöra och diskutera dessa förändringsprocesser, inte bara för att kunna fatta underbyggda beslut inför framtiden utan även kunna föra en dialog om den miljö som dagligen omger oss.

REFERENSLISTA

Aspers, P, Fuehrer, P & Sverrisson, A, 2004. *Bild och samhälle: Visuellt analys som vetenskaplig metod*. Lund: Studentlitteratur

Beilin, R, 2005. Photo-elicitation and the agricultural landscape: 'seeing' and 'telling' about farming, community and place. *Visual studies*, Vol 20, No 1, s. 56-68

Council of Europe, 2000. *European Landscape Convention and reference documents*. Council of Europe - Cultural Heritage, Landscape and Spatial Planning Division

Dalen, M, 2007. *Intervju som metod*. Malmö: Gleerups utbildning AB

Diduck, J, Duinker, N, P & Sinclair, A, J, 2014. Elicitation of urban forest values from residents of Winnipeg, Canada. *Canadian Journal of Forest Research*, Vol.44 (8), s.922-930

Forsberg, G, 2006. Relationen stad - land. I Näringsdepartementet. *Fakta - omvärld - inspiration*. Stockholm. (Statens offentliga utredningar 2006:106) s. 49-58

Gladdys, K, Glover, D, T & Stewart, P, W. Social Ethics of Landscape Change: Toward Community-Based Land-Use Planning. *Qualitative Inquiry*, Vol 14, No 3, s. 384-401

Harper, D, 2002. Talking about pictures: a case for photo elicitation. *Visual Studies*, Vol. 17, No. 1, s. 13-26

Jones, M, 2007. The European Landscape Convention and the question of public participation. *Landscape Research*, 32, s. 613-633

Katz, B., Altman, A. & Wagner, J, 2007. An Agenda for the Urban Age. I Burdett, R & Sudjic, D (red). *The Endless City*. s. 474-481. London: Phaidon Press Ltd

Klett, M, 2011. Repeat Photography in Landscape Research. I Margolis, E & Pauwels, L (red). *The SAGE Handbook of Visual Research Methods*. s. 114-131. London: SAGE Publications Ltd

Lindgren, B & Nordström, G, 2009. *Det kreativa ögat - Om perception, semiotik och bildspråk*. Lund: Studentlitteratur

Länsstyrelsen i Skåne, 2001. *Skånes värdefulla jordbruksmark - tätortsexpansion och utbyggnad av infrastruktur på högt klassad åkermark - från 1960 till nutid*.
Länsstyrelsen i Skåne Län

Länsstyrelsen Skåne Län & Malmö Kulturmiljö, 2004. *Bostadsmiljöer i Malmö - Inventering. Del 2: 1955-1965*. Storstadens arkitektur och kulturmiljö

Malmö stad, 2010. *Lorensborg*

<http://malmo.se/Kultur--fritid/Kultur--noje/Arkiv--historia/Kulturarv-Malmo/L-O/Lorensborg.html>. Hämtad 24/2 2017

Malmö stad, 2014. *Översiktsplan för Malmö - Planstrategi*. Malmö stad

Malmö stad, 2015. *Fördjupning av översiktsplan för södra Hyllie - utställningsförslag*. Malmö stad

Malmö stad, 2017a. *Befolkningsprognos*.

<http://malmo.se/Kommun--politik/Statistik/Befolkning/Prognos.html>.
Hämtad 15/2 2017

Malmö stad, 2017b. *En ny del av Malmö*

<http://malmo.se/Stadsplanering--trafik/Stadsplanering--visioner/Utbyggnadsomraden/Hyllie/Om-Hyllie-utbyggnadsomrade-/En-ny-del-av-Malmo.html>. Hämtad 24/2 2017

Natural England, 2007. *Green Infrastructure and the Urban Fringe: Learning lessons from the Countryside In and Around Towns programme*. Natural England

Naturvårdsverket, 2017. *Varför finns konventionen?*

<http://www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/EU-och-internationellt/Internationellt-miljoarbete/miljokonventioner/Landskapskonventionen>. Hämtad 17/1 2017

Qviström, M, 2008. Stadsnära landskap och fysisk planering i Sverige. I Qviström, M (red). *Nordiska studier av stadsnära landskap*. s. 84-129. Alnarp: Fakulteten för landskapsplanering, trädgårds- och jordbruksvetenskap

Qviström, M, Caspersen, O-H & Thorén Halvorsen, A-K, 2009. *Stadsnära landskap - en resurs i samhällsplanering*. Köpenhamn: Nordiska ministerrådet

Rieger, H, J, 2011. Rephotography for Documenting Social Change. I Margolis, E & Pauwels, L (red). *The SAGE Handbook of Visual Research Methods*. s. 132-149. London: SAGE Publications Ltd

Riksantikvarieämbetet, 2012. *Landskap åt alla*. Stockholm

Sarlöv Herlin, I, 2012. *Landskap för mångbruk - Erfarenheter från England*. Stockholm: Forskningsrådet Formas

Statistiska Centralbyrån (SCB), 2010. *Grönytor och grönområden i tätorter 2010*. Statistiska Centralbyrån

Tykesson, T & Magnusson Staaf, B, 2009. *Malmö i skimmer och skugga - stadsbyggnad & arkitektur 1945-2005*. Malmö: Architectus Verborum

BILDFÖRTECKNING

Bild 1: Karta över Malmö stad. De vita markeringarna utgör studiens valda delområden. Lorensborg i norr och Hyllievång i söder. Källa: Eniro karttjänst 2017 (Red: Tim Bergqvist)

Bild 2: Exempel på karta. Identifiering av specifika platser och den möjliga riktningen för ursprungliga vyn. Källa: Eniro karttjänst 2017 (Red: Tim Bergqvist)

Bild 3: Stadsbyggnadsprincip för utbyggnadsförslag i södra Hyllie. Källa: Malmö stad 2015 s. 5

Bild 4: Planområde och illustrationsplan för södra Hyllie. Källa: Malmö stad 2015 s. 38

Bild 5: Karta över Hyllievång. Markerad med position och tillhörande riktning för samtliga bildpar. Källa: Eniro Karttjänst 2017 (Red: Tim Bergqvist)

Bild 6: Vattentornet i Hyllie 1977. Fotograf: Hans Runesson/Bilder i Syd

Bild 7: Vattentorn i Hyllie 2017. Fotograf: Tim Bergqvist

Bild 8: Hyllievångsvägen. Fotograf: © Tyke Tykesson

Bild 9: Hyllievångsvägen 2017. Fotograf: Tim Bergqvist

Bild 10: Hyllie centrum sett från söder 2012. Fotograf: © Maria Nyman-Moritz. Källa: <https://www.flickr.com/photos/hylliecentrum/8037032672/in/album-72157631651116301/> Hämtad 2/3 2017

Bild 11: Hyllie centrum sett från söder 2017. Fotograf: Tim Bergqvist

Bild 12: Hyllie station 2012. Fotograf: © Maria Nyman-Moritz. Källa: <https://www.flickr.com/photos/hylliecentrum/8231098768/in/album-72157631652406060/> Hämtad 2/3 2017

Bild 13: Hyllie station 2017. Fotograf: Tim Bergqvist

Bild 14: Utsikt mot Kroksbäcksparken. Källa: © Stadsbyggnadskontoret Malmö stad

Bild 15: Utsikt mot Kroksbäcksparken 2017. Fotograf: Tim Bergqvist

Bild 16: Karta över Lorensborg. Markerad med position och tillhörande riktning för samtliga bildpar. Källa: Eniro Karttjänst 2017 (Red: Tim Bergqvist)

Bild 17: Längs John Ericssons väg i slutet av 1950-talet. Fotograf: Emy Norberg © Stadsbyggnadskontoret Malmö stad

Bild 18: Längs John Ericssons väg 2017. Fotograf: Tim Bergqvist

Bild 19: Korsningen vid Roskildevägen och John Ericssons väg 1959. Källa: © Stadsbyggnadskontoret Malmö stad

Bild 20: Korsningen vid Roskildevägen och John Ericssons väg 2017. Fotograf: Tim Bergqvist

Bild 21: Malmö Stadion och Lorensborg i bakgrunden 1959. Källa: © Stadsbyggnadskontoret Malmö stad

Bild 22: Malmö Stadion och Lorensborg i bakgrunden 2017. Fotograf: Tim Bergqvist

Bild 23: Bostadsområdet kring stadion 1961. Källa: © Stadsbyggnadskontoret Malmö stad

Bild 24: Bostadsområdet kring stadion 2017. Fotograf: Tim Bergqvist

Bild 25: Kvarteret Lorensborg. Källa: © Stadsbyggnadskontoret Malmö stad

Bild 26: Kvarteret Lorensborg 2017. Fotograf: Tim Bergqvist

APPENDIX

Dalen, M, 2007. *Intervju som metod*. Malmö: Gleerups Utbildning AB

Semistrukturerad intervju - Guide.

Tematiska avgränsningar och exempel på tillhörande frågor. Den första delen behandlar känslor, reaktioner och initiala svar relaterat till de tio bildparen. Den andra delen behandlar återfotografering som metod.

Förändringsprocesser & stadens expansion

1. Vad är det vi ser på bilderna? Beskriv med dina egna ord
2. Vad tänker du om det som sker i Malmö idag? Expansion kontra bevarande. Förtätning och sprawl.
3. Vad tror du om utvecklingen framöver?
4. Vad säger bildparet om Malmös utveckling?

Metoden återfotografering

1. Vad tror du om denna metoden? Generella/initiala tankar
2. Vad tror du är metodens styrkor och svagheter?

3. På vilket sätt tror du att metoden kan vara till hjälp/eller inte vid diskussion av markanvändningsfrågor?